Kraštovaizdžio
ir želdynų
ekspertų
grupė

Lentvario dvaro parko dendrologiniai ir arboristiniai tyrimai. Dendrologinė ir arboristinė inventorizacija

Steponas Deveikis, dalyvaujant ir talkinant
UAB „Želdynų vizija“ (vadovas **dr. Julius Bačkaitis**)

Vilnius, 2026 m. gegužė

TURINYS

Įvadas 3

1. Parko želdyno dosjė. Pagrindiniai dendrologiniai ir botaniniai aspektai 6
2. Darbo metodika 10
    - 2.1. Tyrimų ir publikacijų apžvalga 10
    - 2.2. Taikyti tyrimo metodai 11
    - 2.3. Naudoti šaltiniai ir jų interpretavimas 12
    - 2.4. Lauko tyrimai, apmatavimai 12
    - 2.5. Atraminis planas 13
    - 2.6. Pasiūlymų ir išvadų formulavimas ir pagrindimas 13
3. Lentvario dvaro sodybos parko raiškos bruožai ir sąlygos 14
    - 3.1. Parko aplinka ir gamtiniai veiksniai. Gamtinių sąlygų apžvalga 14
    - 3.2. Parko kūrėjų teoriniai teiginiai ir jų raiška Lentvario parke 15
    - 3.3. Dvaro želdyno struktūra ir dendrologinės raiškos priemonės 17
    - 3.4. Lentvario dvaro parko želdinimo darbų istoriografijos apmatai 19
4. Lentvario dvaro parko/želdyno augalai 21
    - 4.1. Lentvario dvaro parko medžių sąrašas 22
    - 4.2. Lentvario dvaro parko krūmų ir vijoklių sąrašas 24
    - 4.3. Parko vejos, žoliniai augalai 25
5. Lentvario dvaro parko (želdyno) formavimo/regeneracijos pasiūlymai 28
    - 5.1. Atraminis dendrologinis planas: esama želdyno būklė ir jos keitimo kryptys 28
    - 5.2. Parko optimalios dendrologinės struktūros vystymas 31
6. Apibendrinimas. Išvados ir rekomendacijos 33
7. Iliustracijų sąrašas 35
8. Literatūros ir šaltinių sąrašas 36

Priedai:

P 1. Lentvario dvaro parko fragmente augančių želdinių ekspertinis įvertinimas; 473 medžiai, 16 lapų sąvadas (pateikiamas atskiru sąsiuviniu).

P 2. Lentvario dvaro parko fragmento želdinių planas M 1:400; skaitmeninio atraminio plano trys segmentai ir plano sluoksniai (pateikiamas atskirais failais).

ĮVADAS

Lentvario dvaro sodyba su parku – vienas įspūdingiausių ir vertingiausių XIX a. pabaigos dvarų sodybų ansamblių prie Vilniaus. Grafų Tiškevičių giminės istorijos ir garsaus prancūzų kraštovaizdžio architekto Eduardo Andrė (Edouard François André, 1840–1911) kūrybos paveldo kontekste šis ansamblis turi išskirtinę vertę ir kultūros vertybės statusą (nuo 2008 m. kultūros paminklo statusą). Turtinga Lentvario dvaro sodybos ir jos elementų raidos istorija, pakankamai gerai išlikę autentiškų sodybos komplekso sandų ir elementų, tarp jų ir parko, pirminio autentiško plano ir stiliaus bruožai leidžia tikėtis sėkmingo sodybos vertybių išsaugojimo. Tam sąlygas ir prielaidas turi sukurti tyrimai, atlikti bendrame UAB „Senojo miesto architektai“ parengtame Lentvario dvaro sodybos regeneravimo projekte (2008), specialiojo planavimo dokumentuose (2011), nauju užsakymu teikiamame atliktų tyrimų apibendrinime.

Darbo, atliktų tyrimų ir analizės apibendrinimo **Užsakovas –** Trakų rajono savivaldybės administracija **pavedė sutelkti ir apibendrinti atliktų tyrimų, analizės medžiagą**, reikalingą kultūros paveldo vertybės (jos vertingųjų savybių) apsaugai ir tvarkybos projektų sprendiniams pagrįsti. Lentvario dvaro parko dendrologinių ir arboristinių tyrimų apybraiža, kurioje pateikiama ir kitų botanikos bei gamtos veiksnių apžvalga, yra neatsiejama priešprojektinių Lentvario dvaro sodybos tyrimų dalis. Tyrimai aprėpia keletą esminių priešprojektinių tyrimų ir analizės elementų arba sandų; tyrimų apibendrinimas teikiamas atskiromis dalimis, kurių turinys detalizuojamas teikiamos studijos 1-oje dalyje „Lentvario dvaro parko istorinės ir meninės raidos studija“.

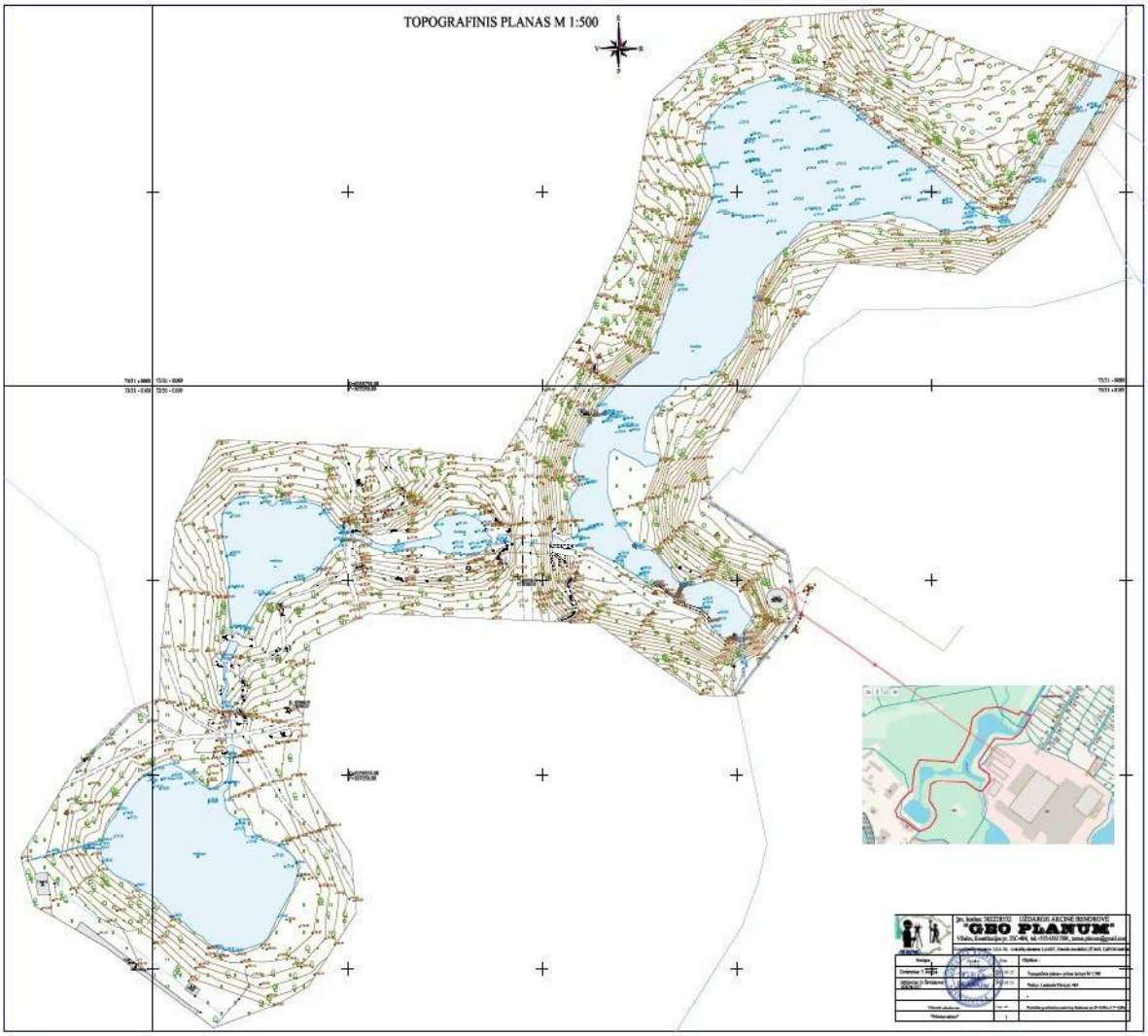
Antroji tyrimų apibendrinimo dalis – Lentvario dvaro parko išskirtinės zonos medžių inventorizacijos ir būklės vertinimo (ekspertizės) medžiaga (toliau vadinama ***Dendrologinių ir arboristinių tyrimų apybraiža***) teikiama stengiantis nekartoti kitų tyrimų medžiagos ir išvadų, tačiau pati dendrologinių ir botaninių aspektų analizė susiejama su ankstesnių tyrimų medžiaga. Darbą **parengė parkotyrininkas, miškų ūkio inžinierius Steponas Deveikis,** dalyvaujant ir talkinant pagrindinę Lentvario dvaro parko išskirtinės zonos medžių inventorizacijos ir būklės vertinimo medžiagą pateikusiai UAB „**Želdynų vizija**“ (vadovas dr. **Julius Bačkaitis**). 2008 m. tyrime dalyvavo kraštovaizdžio architektės Vaiva Deveikienė ir Giedrė Čeponytė, miškų ūkio mokslų (miškotyros) bakalauras Raimonduas Jakštas.

Darbo tikslas – pateikti apibendrintą ankstesnių parko tyrimų ir inventorizacijų bei naujais faktais, aktualia 2026 m. tyrimo informacija papildytą Lentvario dvaro sodybos želdyno analizę, parengti naujas, šiandienos žinių lygį atitinkančias ir konkretų bendro projekto poreikius tenkinančias išvadas dėl Lentvario dvaro parko dendrologinės sudėties, gamtinių sąlygų ir meninės raiškos vertingumo. Tyrimų pagrindu pateikiamos rekomendacijos dėl želdyno struktūros atgaivinimo (nykimo sustabdymo; ūkinių priemonių taikymo) ir pasiūlymai parko restauravimo koncepcijai. Darbo objektas – visas Lentvario dvaro sodybos želdynas – parkas ir atskiroji jo dalis, palei parko vandenų sistemos telkinius (1 pav.).

Tačiau mūsų parengta Dendrologinių ir arboristinių tyrimų apybraiža skirta visam Lentvario dvaro sodybos ansamblio išsaugojimo ir regeneravimo/atgaivinimo procesui. Ji turėtų pasitarnauti kaip atraminė medžiaga specialiojo kultūros vertybės teritorijos planavimo dokumento, Lentvario dvaro sodybos ansamblio teritorijos detaliojo planavimo, kitų teritorijų planavimo dokumentų, techninių darbo projektų rengimui ir įgyvendinimui.

Apybraižos turinys. Dendrologinių ir arboristinių tyrimų apybraižą sudaro **penki dalykiniai skyriai** ir išvadų bei rekomendacijų skyrius. Pirmajame skyriuje aptariama darbo metodika ir pristatoma ankstesnių tyrimų bei publikacijų apžvalga. Antrajame skyriuje apžvelgiame Lentvario dvaro sodybos želdyno raiškos bruožus ir gamtines sąlygas; trečiajame – želdyno struktūros dedamąsias dalis: medžius, krūmus, žolynus. Nemažai dėmesio skiriama sąsajoms su kitais tyrimo darbais ir informacijos šaltiniais, pateikiame daug nuorodų (išnašų) į šaltinius ir ankstesnes publikacijas. Penktajame skyriuje formuluojami Lentvario dvaro sodybos parko želdinių formavimo ir regeneravimo pasiūlymai, aptariamos įvairios prielaidos ir sprendinių koncepcijos. Apybraižos tekste ir prieduose pateikiama iliustracijų, augalų sąrašai. Didžiąją iliustracijų ir atraminio plano

sąsajų dalį reikia skaityti kartu su ankstesne pagrindinių autorių tyrimų medžiaga[1]. Šios apybraižos literatūros sąraše – per 40 pozicijų.

1 pav. Lentvario dvaro parko vandenų sistemos topografinė nuotrauka, UAB „Geo Planum“, 2026.

Visų keturių Eduardo Andrė (1840–1911) ir jo sūnaus Renė Andrė (1867–1942) Lietuvoje kurtų parkų (Lentvario, Palangos, Trakų Vokės ir Užutrakio) architektūriniai ir dendrologiniai sprendimai teikė ir tebeteikia gražių paskatų Lietuvos dendrologams, parkų meno profesionalams. Gausus E. Andrė rašto darbų ir publikacijų kraitis, ypač jo iškilioji monografija “Sodų menas. Traktatas apie parkų ir sodų kūrimą”[2] leido ir leidžia jo kūrybos tyrėjams plačiau analizuoti kūrybos principus ir metodus.

Studijoje ir šioje Dendrologinių ir arboristinių tyrimų apybraižoje pateikiama tyrimų ir analizės medžiaga iš esmės atitinka Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos direktoriaus 2024-05-09 įsakymu Nr. Į-122 „Dėl istorinių želdynų ir želdinių priežiūros ir tvarkybos metodinių rekomendacijų patvirtinimo“ patvirtintų „Istorinių želdynų ir želdinių priežiūros ir tvarkybos metodinių rekomendacijų“ (toliau – Istorinių želdynų tvarkybos rekomendacijos)

[1] Daugiau informacijos apie tyrimų metu sudarytus planus ir maketus pateikiama leidinyje: Deveikis, S., Deveikienė, V. *Lentvario dvaro parko augalija. Parko dendrologinių tyrimų apybraiža* (2010).

[2] André E. *L'art des jardins. Traité général de la composition des parcs et jardins*. – Paris: Masson, 1879. Re-édition par Laffitte, Marseille, 1986. Pirmojo leidimo knyga saugoma Lietuvos mokslų akademijos bibliotekoje; dėkojame Trakų istorinio nacionalinio parko direktoriui Gintarui Abaravičiui ir kolektyvui už galimybę skaityti šios knygos kopiją. Antruoju leidimu maloniai leido pasinaudoti kraštovaizdžio architektė Jurga Večerskytė-Šimeliūnė; dėkojame jai už kolegišką supratimą ir paramą.

20 punkte ir jo papunkčiuose nurodytą projektavimui būtiną tyrimų apžvalgą, aprėpiančią aplinkos kraštovaizdžio tyrimus; architektūrinius parko tyrimus (želdynų ar želdinių kontekstas, komplekso želdynų ir želdinių planavimo principų, mažųjų statinių tyrimai); iš dalies istorinius tyrimus; dendrologinius, arboristinius tyrimus; hidrotechninius parko vandens sistemos įrenginių tyrimus.

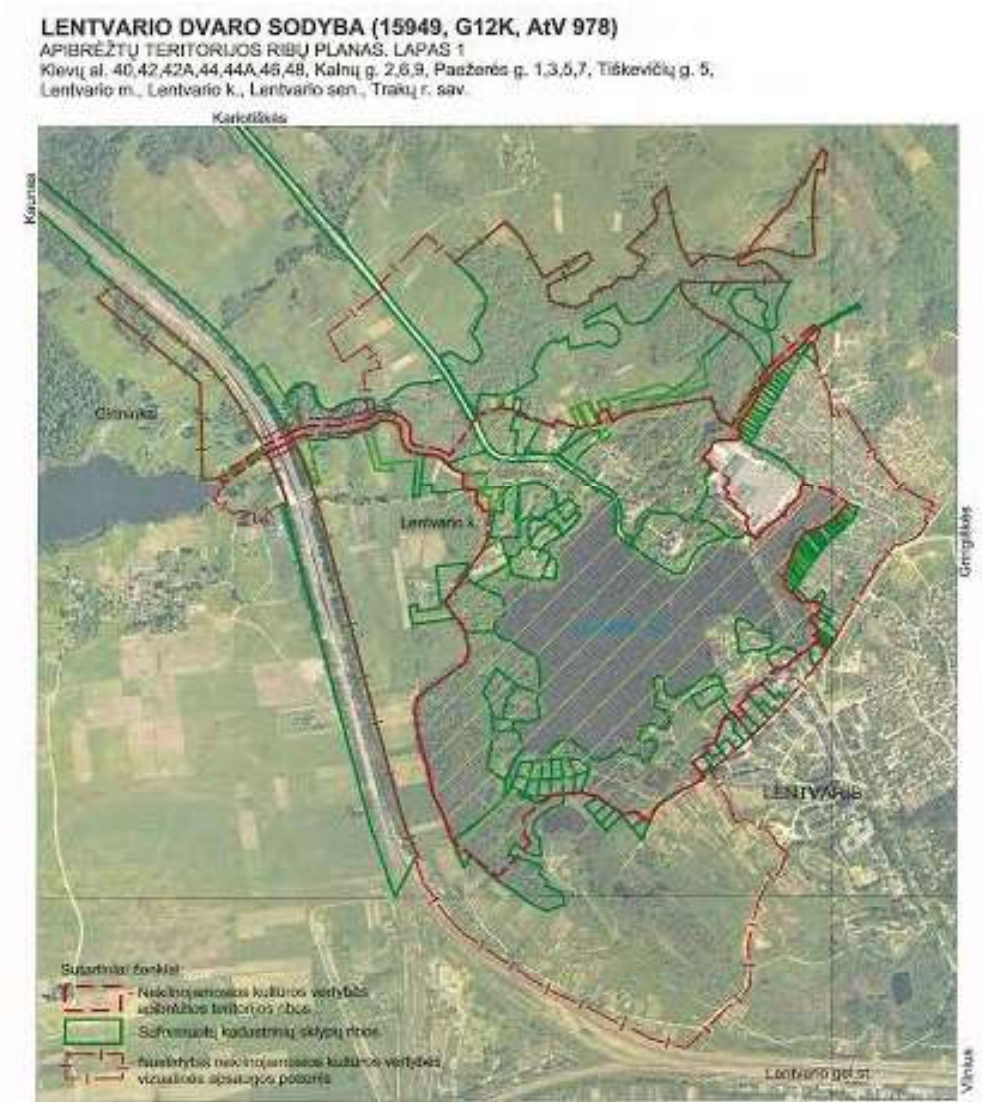
Padėkos. Apybraižos pagrindinis autorius reiškia padėką E. Andrė produkraitei, Edouard'o André asociacijos Prancūzijoje prezidentei Florence Andrė Olivier, buvusiam Trakų istorinio nacionalinio parko direktoriui Gintarui Abaravičiui už ilgametę ir nuoširdžią profesinę draugystę ir bendrystę, vaikštant parkų kūrėjų pėdsakais, už informacijos ir naujų atradimų sklaidą, diskusijas ir paramą rengiant ankstesnes publikacijas. Už bendrystės ir profesinės bičiulystės pojūtį, palaikymą tyrinėjant Lentvario parką ir rengiant šią apybraižą dėkojame UAB „Senojo miesto architektai" kūrybiniam kolektyvui (arch. Daina Ferguson ir kt.), miškininkei ir parkotyrininkei Rasai Puzinienei ir užsakovų atstovams. Už malonų ir profesionalų bendravimą ir diskusijas dėkojame visiems, susijusiems su šiuo projektu.

Už pirmuosius E. Andrė kūrybos Lietuvoje tyrinėjimus dar 1970 m. visada dera prisiminti kraštovaizdžio architektę Eleną Brundzaitei-Baltrus (1945–2021). Pagrindinis apybraižos autorius taip pat dėkingas kraštovaizdžio architektei Dainorai Juchnevičiūtei (1934–2024) ir dendrologui Leonui Čibirui (1921–1992), su kuriais susitikta ir bendrauta įvairiuose parkuose, kartu daryta ir Lentvario parko inventorizacija[3] 1988 m.), ir kurie yra tikrieji parkotyros mokytojai.

[3] Lentvario dvaro parko inventorizacijos byla, 1988, Valstybinio žemėtvarkos instituto Kraštotvarkos ir teritorijų planavimo skyriaus archyvas, 1989 (mašinraštis).

1. LENTVARIO DVARO PARKO ŽELDYNO DOSJĖ. PAGRINDINIAI DENDROLOGINIAI IR BOTANINIAI ASPEKTAI

Lentvario dvaro sodyba su parku yra Vilniaus apskrityje, Trakų rajono savivaldybėje, Lentvario miestelyje, prie Lentvario ežero. 2013 m. nekilnojamosios kultūros vertybės – Lentvario dvaro sodybos – teritorija buvo išplėsta, patvirtintas naujas saugomos teritorijos ribų planas (2 pav.).

2 pav. Nekilnojamosios kultūros vertybės – Lentvario dvaro sodybos – teritorijos ribų planas, 2013. Šaltinis: KPC, KPD duomenų bazė.

Teritorijos plotas pagal 1988 m. inventorizacijos duomenis[4] ir ribas yra **20,7 ha**. Lentvario dvaro parkas priklauso kultūros vertybės kompleksui; parko įregistravimo kodai yra **MC 22212, G12K11**. Mūsų apybraižos analizės objektas iš esmės yra teritorija pagal 1988 m. inventorizacijos duomenis, nors 2 pav. teritorijos ribų planas iš dalies pagrįstas mūsų 2008 m. atliktų tyrimų duomenimis.

Kaip minėta, visų keturių E. ir R. Andrė Lietuvoje kurtų parkų architektūriniai ir dendrologiniai sprendimai teikė ir tebeteikia gražių paskatų Lietuvos dendrologams, parkų meno profesionalams, tyrėjams. E. Brundzaitė, A. Brusokas, D. Juchnevičiūtė, A. ir R. Kiškiai, E. Navys, R. Pilkauskas, A. Tauras ir kiti Lietuvos kraštovaizdžio architektai nagrinėjo tėvo ir sūnaus Andrė

[4] Dvarų duomenų bazė. Prieiga per internetą: http://www.heritage.lt/dvarai/sch/b_trak_lentvar_sch.jpg; Valstybinio žemėtvarkos instituto (VŽI) Kraštotvarkos ir teritorijų planavimo skyriaus archyvas, 1989; Autorių archyvas, 1990.

kūrybos principus, rengė parkų rekonstrukcijos ir tvarkymo projektus ir tęsė parkų kūrėjų darbus. Autentiška Lentvario parko būklės kaita atspindima įvairių inventorizacijų ir projektų, publikacijų medžiagoje, kuri lieka reikšminga kaip pirminės informacijos šaltinis ir buvo mūsų naudota. Didžioji su dendrologijos dalykais susijusios tokios medžiagos dalis bus paminėta vėliau aptariant darbo metodologijos dalykus ir informacijos šaltinius.

Lentvario dvaro parkas, kaip ir daugelis E. Andrė kurtų parkų, visų pirma žavi aiškiai išreikštu **sumanymu ir užmoju**. Parko kūrėjų dėmesys pirmiausia buvo kreipiamas į vietos sąlygas, būsimą parko paskirtį, miško medynus ir vietinę augaliją. Parkų mene, kaip ir gamtoje, svarbus principas – suderinti vienovę ir įvairumą. Vienovė turi būti ansamblyje, įvairumas – detalėse. Dažnai paprastas darnus reginys palieka geresnį įspūdį už margaspalvį mišinį. Tačiau akcentuotas įvairumas taip pat reikalingas. Didelę reikšmę E. Andrė teikė tapybiškiems akcentams *pittoresque*. Jis siūlė derinti naujų sodinių spalvas prie jau esamų pagrindinių peizažo spalvų, naudoti šviesius akcentus aplink vandens baseinus, medynų masyvus.

Be abejonės, **augalai sudaro pagrindinę gamtos, o tuo pačiu ir parkų kūrybos medžiagą**. Medžiai ir jų bendrijos yra vienas pagrindinių peizažo komponentų ir skiriamųjų bruožų. Medžius ir kitą augaliją, anot E. Andrė, pirmiausia vertiname moksliškai, toliau praktiškai, ir pagaliau, meno išraiškos požiūriu. Kūrėjas visada pasikliovė vietinės augalijos grožiu ir išraiška. Egzotinės rūšys naudojamos saikingai, kaip puošybos elementai, akcentai.

Kūrėjo principai, išdėstyti pagrindiniame teoriniame veikale[5], labai aiškiai atsispindėjo ir jo kūryboje Lietuvoje, taigi ir Lentvaryje. Pagrindiniai kompozicijų elementai: vanduo, akmuo (uolos), veja, gėlynai, medynai, smulkieji architektūros objektai tarnauja nuosaikiam ryšiui su pagrindiniu objektu – rūmais ir kitais pastatais. Ūkinis sektorius, daržas, šiltnamiai kiek atsiejama nuo parko visumos. Centrinėje dalyje ar prie įvažiavimų – aiškiai išreikšta geometrizuotų formų aplinka (parteras, gėlynai, rabatės, takai). Tolstant nuo centrinės dalies ima vyrauti gamtovaizdiškieji elementai. Daugelis prie individualiųjų rūmų ar pilių projektuotų parkų pasižymi išdidintos erdvės pojūčiu; bet koks perspektyvos gilumas sustiprinamas, o erdvė plečiama. Parkuose vyrauja pusiau natūralus želdinių išdėstymas, t.y. želdinta atitinkant vietos sąlygas ir akcentuojant uolas, pavėsinę, medį vienišių. Mėgstami vienišiai – visžaliai spygliuočiai, ar kiti išskirtinių lajos formų medžiai. E. Andrė parkuose juntamas ypatingas dėmesys visžaliams kiliminiams augalams[6].

Daugelyje E. Andrė projektų dendrologinė dalis buvo parengiama ar bent baigiama vietoje, nes archyvuose saugomi daugelio parkų planai, tarp jų ir Lentvario parterio[7], rodo tik sumanymo esmę. Tačiau minėtame veikale[8] pateikiama išsami, faktiškai vartojama iki šiolei, landšaftinė ir ekologinė medžių, medžiakrūmių, krūmų ir krūmokšnių klasifikacija, skirstant juos į pirmo ir antro aukštumo, taip pat, tinkamus papuošti uolas, jūros pakrantes, šlapioms vietoms apsodinti ir kitoms funkcijoms atlikti leido parkų kūrėjui aiškiai artikuliuoti nurodymus sodininkams ir pasiekti norimą efektą. Verta pacituoti Lentvario parko kūrėjo teiginį, kad medžiai yra pagrindinis kraštovaizdžio elementas (*Les arbres sont le principal attrait du paysage*)[9] ir kad jei nuosavybė yra prie vandens telkinių, visada reikia atverti vaizdą į juos[10].

Dabar jau aiškiai žinome, kad Lentvario dvaro parką kuriant darbams (kaip ir Palangoje) vadovavo Jules Buyssens (1872–1958), vėliau garsus Belgijos architektas[11], puikus augalų žinovas.

---

[5] André E. *L'art des jardins. Traité général de la composition des parcs et jardins*. – Paris: Masson, 1879. Re-édition par Laffitte, Marseille, 1986.

[6] Deveikis S. Edouard'o Andrė architektūrinių sprendimų principai ir dendroflora // *Dendrologia Lithuaniae*, t. 4. – Vilnius, 1998, p. 100-104.

[7] Žr. Deveikienė V., Deveikis S. *Lentvario dvaro parko istorinės ir meninės raidos apybraiža*. Vilnius, 2010.

[8] André E. *L'art des jardins*...

[9] Ten pat, p. 171

[10] Ten pat, p. 172

[11] Hennaut, E., Wieser Benedetti, U., sous la direction (2023). *Julles Buyssens et Le Nouveau Jardin Pittoresque*. Bruxelles: CFC editions, CIVA. 272 p. ; Deveikienė, V., Deveikis, S. Belgijos kraštovaizdžio architekto Jules Buyssens'o (1872–1958) veiklos ir kūrybos tyrimai: kolektyvinė monografija įtvirtina Lietuvos kraštovaizdžio architektūros istorijai svarbius faktus. // *Darnios aplinkos vystymas* 2026, 1(23), p. 29–47. DOI: https://doi.org/10.52320/dav.v23i1.416

E. André kūrybos tyrinėtojai sutaria, kad parkai, kuriuos jis sukūrė, dar gyvuoja ir dabar, nes jų kompozicijos principai paremti puikiu augalijos išteklių pažinimu ir pritaikymu konkrečiomis vietos klimato sąlygomis. E. André dirbo vadovaudamasis vyravusio XIX a. angliškojo (gamtiškojo) stiliaus tradicijomis, sukurdamas tuo pačiu geometrines kompozicijas prie pastatų. Taigi, jo kurtus parkus galima apibrėžti esant mišraus kompozicinio stiliaus. Toks yra ir Lentvario dvaro parkas. Tačiau ne tik kompozicinis planas čia svarbiausia, būtent XIX a. pab. angliškojo stiliaus tradicija įdiegė parkų floros parinkimo principus, paremtus ne tik grožiu, bet ir augalo ekologija, tiksliau sakant nuo „tarpusavyje nesusietų grožybių chaoso“ pereita prie Viljamo Robinsono (William Robinson, 1838–1935) *Laukinio sodo (The Wild Garden, 1870)* principų[12].

Kaip rašo Florence André-Olivier ir kiti autoriai, parkų kūrėjo sugebėjimas žvelgti erdvėje ir laike, giliai pažinti augalus padarė tai, kad tos vietos, kurios pradžioje buvo sukurtos reikliai ir turtingai privačiai klientūrai, vėliau galėjo būti panaudotos visuomenės tikslams ir lengvai pritaikomos naujai paskirčiai[13]. Keturi E. André kurti Lietuvos parkai, tarp jų žinoma ir Lentvario dvaro parkas, yra gyvi to reiškinio liudytojai. Šių parkų struktūra ir augalija, pritaikyta atšiauriam klimatui, leido jiems atsilaikyti prieš vėjų antpuolius, šalnas ir šalčius, netgi naudotojų apsileidimą. Buvusios grafų Tiškevičių rezidencijos su parkais, tarp jų ir Lentvario parkas, sėkmingai gali būti naudojamos kaip viešieji parkai[14].

Pirmieji Lentvario dvaro parko tyrėjai jį apibūdino esant nesusmulkintos, vieningos kompozicijos ir priskirtiną pagal dendrologines charakteristikas penktajai, turtingiausiai įvairių medžių ir krūmų taksonų (rūšių ir formų) parkų, kuriuose auga per 50 taksonų, grupei. Pagal ankstyvosios inventorizacijos (1958–1959) duomenis apibendrinusį A. Taurą, **Lentvario dvaro parke – apie 60 taksonų medžių ir krūmų**[15].

3 ir 4 pav. matome Lentvario dvaro parko pagrindinės dalies vaizdą ir schemas, iliustruojančias parko kompozicijos raišką. Vidinė parko struktūra yra atvira aplinkiniam kraštovaizdžiui stebėti ir suvokti. Dvaro sodybos branduolio iš(si)dėstymas paežerėje suteikė progą parko kūrėjams ir šeimininkams aplinkinius vaizdus įjungti į platų dvaro želdyną. René André užrašų knygelėje Nr. 24 randame daug Lentvario dvaro sodybos eskizų[16].

Kiekviename parke yra viena, o kartais dvi vyraujančios medžių rūšys. Vyraujanti medžių rūšys suteikia parkui vienokį ar kitokį atspalvį ir kuria nuotaiką. Lentvario dvaro parko medynuose ir medžių juostose vyrauja klevai (*Acer platanoides*) ir liepos (*Tilia cordata*). Gana gausu spygliuočių – pirmiausia vietinių paprastųjų eglių (*Picea abies*) ir paprastųjų pušų (*Pinus silvestris*). Auga nemažai paprastųjų ąžuolų (*Quercus robur*), turinčių apie 1 m skersmens[17] kamienų; karpotųjų beržų (*Betula pendula*). Iš svetimžemių medžių daugiausia auga europinių maumedžių (*Larix decidua*), kurių pavienių medžių skersmuo siekia apie metrą; melsvųjų paprastųjų pocūgių (*Pseudotsuga menziesii, f. Glauca*), vakarinių tujų (*Thuja occidentalis*), didžialapių liepų (*Tilia platyphylos*). Yra senų medžių: sidabrinių klevų (*Acer sacharinum*), pilkųjų riešutmedžių (*Juglans cinerea*), didžialapės liepos skiautėtalapės formos (*Tilia platyphylla „Laciniata“*) egzempliorius.

[12] Cituojama pagal R. Pilkauską: *Pagrindiniai augalai Lietuvos želdynams*. Vilnius: VDA leidykla, 2008; p. 10.

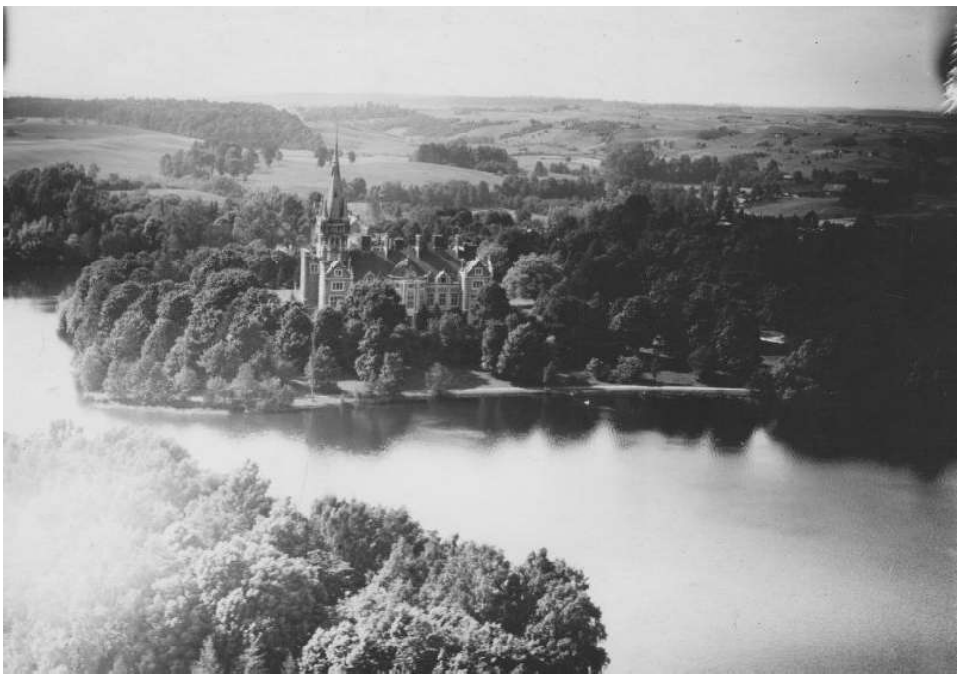
[13] Andrė Olivier F., Deveikienė V., Deveikis S. Eduardo Andrė kūrybos paveldas Vilniaus miesto plėtros kontekste // *Parkas mieste – socialinis ir ekonominis veiksnys*. Tarptautinės konferencijos medžiaga. Vilnius, 2005-10-05. Vilnius: Lietuvos turto vertintojų asociacija, 2005, p. 91-102; taip pat *Urbanistika ir architektūra/Town Planning and Architecture*, 2006, t. 30, Nr. 1, p. 38-46.

[14] Deveikienė V., Deveikis S. Prancūzų kraštovaizdžio architektūros kūrėjų paveldas Lietuvoje. Parkotyros ir parkotvarkos žvilgsnis į Andrė kurtus parkus // *Archiforma*, 2006, Nr. 1 (33), p. 65–70.

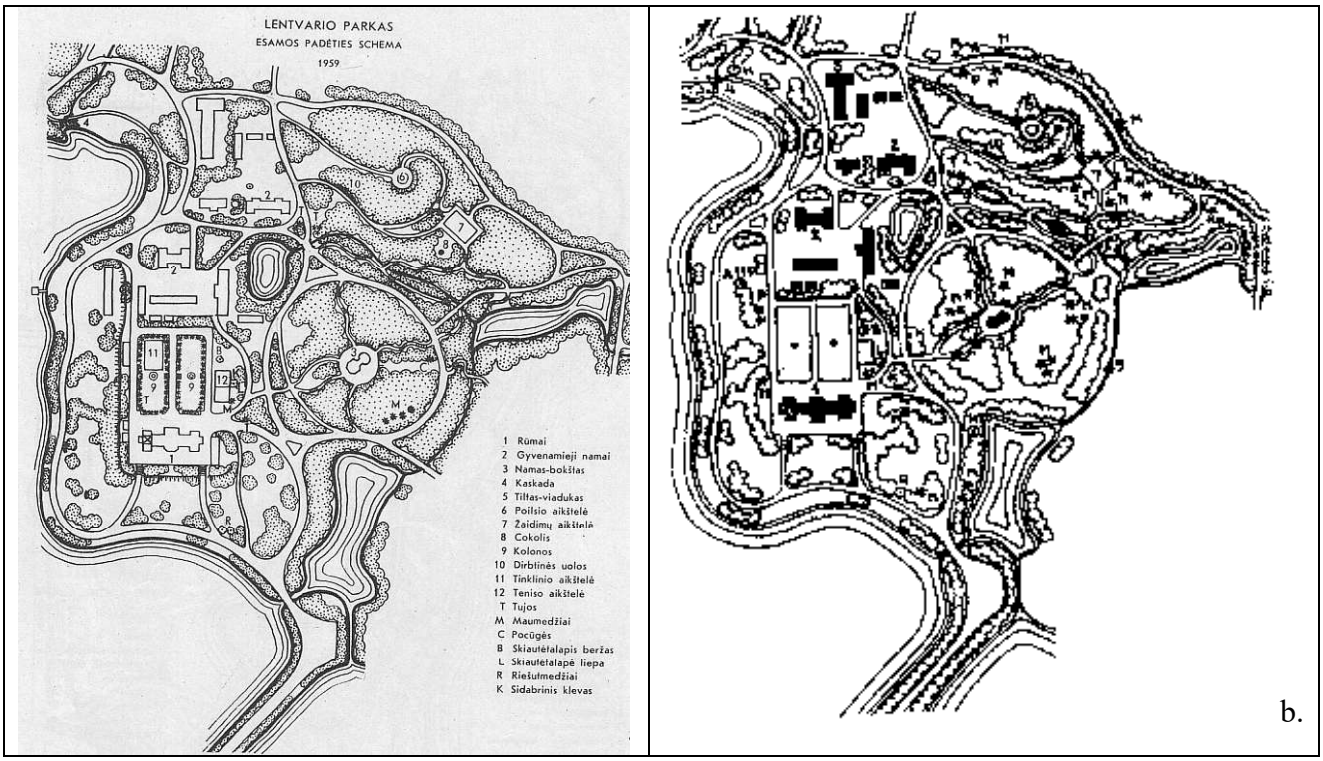
[15] Tauras A. *Lietuvos TSR parkai*. – Vilnius: Mintis, 1966, p. 87.

[16] Plačiau žr. tyrimų apibendrinimo pirmą dalį: „Lentvario dvaro parko istorinės ir meninės raidos studija. Žvilgsnis į parko kompozicijos vitališkumą“ / parengė V. Deveikienė ir S. Deveikis, 2026.

[17] Čia ir toliau medžių kamienų skersmuo matuotas ir nurodomas 1,3 m aukštyje nuo kamieno apačios (šaknies kaklelio).

3 pav. Bendras Lentvario dvaro sodybos želdyno - parko vaizdas. XX a. 3-čio dešimtmečio aerofotonuotrauka.

4 pav. Kraštovaizdžio architekto A. Tauro sudaryti Lentvario dvaro parko planai: a) iš 1966 m. leidinio pagal 1959 m. parkų inventorizacijos duomenis; b) iš 1989 m. leidinio pagal 1983-86 m. parkų inventorizacijos duomenis.

2. DARBO METODIKA

Lietuvos sąlygomis **parkas yra neįsivaizduojamas be želdinių**. Želdinys yra svarbiausias elementas ir kompozicijos priemonė parkuose. Augalai yra gamtinė želdynų kūrimo medžiaga, iš kurios formuojamos įvairaus pavidalo (atviros, uždaros, ažūrinės) erdvės ir biokonstrukcijos. Lietuvos parkotyros ir dendrologinių tyrimų tekstuose parkas yra suvokiamas kaip „didesnis meniškai sutvarkytas žaliasis plotas su dekoratyviniais medžiais, krūmais, vejomis“ (A. Tauras, 1966). Tiesa, kiek vėliau tas pats autorius teigia, kad „**parkas – tai sudėtingas gyvas gamtos ir žmogaus kūrinys**, kurį sudaro žemės paviršių dengianti dirva, vandens telkiniai, želdinių deriniai, pastatai, įvairūs įrenginiai ir dekoratyvinės skulptūros. Tinkamoje vietoje įkurtas parkas, turintis darnią sudedamųjų dalių sandarą, yra ilgalaikė, vertinga gyvenamosios aplinkos puošmena“[18]. Nuo 2008 m. sausio 1 d. įsigaliojęs **Želdynų įstatymas** parką apibrėžia[19], kad tai „nemažesnis kaip 1 hektaro žmogaus sukurtas ar jo pertvarkytas želdynas, kuriame yra meniškai sukomponuotų želdinių, mažųjų kraštovaizdžio architektūros ir (ar) inžinerinių statinių, skirtas poilsio, mokslo, kultūros reikmėms arba pramogoms ir aplinkos kokybei gerinti“.

Želdynų įstatymas pateikia daug sąvokų (2 straipsnis, 35 sąvokos) ir teikia bendruosius želdynų klasifikavimo, inventorizavimo, apsaugos ir tvarkymo principus, kuriais vadovaujamasi tyrimuose ir jų apibendrinimo apybraižoje. Apybraižoje vartojamos sąvokos atitinka Želdynų įstatyme ir su juo susijusiuose teisės aktuose vartojamas sąvokas.

2.1. Tyrimų ir publikacijų apžvalga

Keletas parkų inventorizacijų, žinoma, neaplenkdavo ir Lentvario dvaro sodybos parko. Tačiau vieningo dėmesio ir sprendimo dėl šio želdyno kultūrinės vertės šiam ansambliui teko ilgai laukti. Lentvario dvaro parkas seniai nusipelnęs dendrologinio rinkinio ir istorinio želdyno statuso. Pagal Želdynų įstatymą (2 straipsnis) „**dendrologinis rinkinys** – estetiniu, pažintiniu ir mokslo požiūriais vertingas želdynas, apsodintas vietiniais ir (ar) introdukuotais sumedėjusiais ne mažiau kaip 50 rūšių, porūšių, varietetų, formų, veislių augalais“, o „**istorinis želdynas** – bet kokio dydžio želdynas, turintis išliekamąją stilistinę, meninę vertę arba priklausantis svarbiems urbanistinės raidos etapams, susijęs su visuomenės, kultūros ar valstybės įvykiais arba asmenybėmis“.

Pirmieji aiškūs pagiriamieji žodžiai Lentvario dvaro parkui buvo išsakyti dendrologo L. Čibiro ir kraštovaizdžio architekto A. Tauro (1912–1988) tekstuose, taip pat „Dendrologijoje“[20].

Parko kūrėjai publikuotų tekstų apie Lentvario dvaro parko kūrimą ir dendroflorą nepaliko, todėl tikrai vertingi tekstai yra parko inventorizacijų medžiaga[21] ir jos apibendrinimai, kuriuos yra padaręs minėtas Antanas Tauras, Kęstutis Labanauskas[22] ir kiti autoriai, tarp jų ir šios apybraižos autoriai[23].

---

[18] Tauras A. *Mūsų parkai*. V.: Mokslas, 1989, p. 6.

[19] Lietuvos Respublikos želdynų įstatymas. Žin., 2007, Nr. 80-3215.

[20] *Dendrologija*, 2 papildytas leidimas /L. Čibiras ir kt., sudarė V. Ramanauskas. – Vilnius: Mintis, 1973.

[21] Lentvario parko – respublikinės reikšmės gamtos paminklo pasas, Valstybinis gamtos apsaugos komitetas, 1983 (mašinraštis); taip pat Balčiūnienė V., Tauras A. E. Andrė kūrybinio palikimo apžvalga ir buv. Lentvario dvaro parko esamos padėties tyrinėjimai bei analizė, Vilniaus dailės akademija, Mokslo ir kūrybos centras, 1985 (mašinraštis) bei Lentvario dvaro parko inventorizacijos byla, 1988, Valstybinio žemėtvarkos instituto Kraštotvarkos ir teritorijų planavimo skyriaus archyvas, 1989 (mašinraštis).

[22] Labanauskas K. Lentvario parkas // *Istoriniai parkai ir sodai Lietuvoje*. Vilnius: Kultūros paveldo centras, 1999, p. 25–26.

[23] Deveikienė V., Deveikis S. Prancūzų kraštovaizdžio architektūros kūrėjų paveldas Lietuvoje. Parkotyros ir parkotvarkos žvilgsnis į Andrė kurtus parkus // *Archiforma*, 2006, Nr. 1 (33), p. 65–70. Deveikis, S., Deveikienė, V. (2010). *Lentvario dvaro parko augalija. Parko dendrologinių tyrimų apybraiža*. Vilnius, 80 p.

Laiškai Ty = Les lettres Ty. Renė ir Eduardo Andrė tekstai ir dokumentai, susiję su parkų kūrimu grafų Tiškevičių dvaruose Lietuvoje. / sudarytojai Steponas Deveikis, Vaiva Deveikienė. Vilnius: E. F. André klubas Lietuvoje, 2011. 120 p.

2.2. Taikyti tyrimo metodai

Parkų inventorizacija suponavo inventorizacijų **apžvalginio-atrankinio dendrologinio tyrimo metodą**. Jis iš esmės buvo kartojamas visose parkų inventorizacijose. Jo esmę būtų galima nusakyti taip: sumedėjusių rūšių ir formų bei kitų taksonų fiksavimas sąraše, planinėje medžiagoje išryškinant pavienius, reikšmingiausius egzempliorius, juos apmatuojant, užpildant matavimų žiniaraštį ar kitokį lakštą. Parko inventorizacijos dokumentas – želdyno pasas ar inventorizacijos aktas[24]. Tokių dokumentų buvo sudaryta ir Lentvario dvaro parkui.

Paminklų restauravimo projektavimo instituto (PRPI) parkotyrininkai K. Labanauskas, L. Čibiras taikydavo **ištisinio medžių perskaičiavimo (individualistinį) metodą**. Kai kada tiek tame institute, tiek kituose parkų tyrimo ir projektavimo padaliniuose buvo taikomi ir holistiniai apžvalginio-atrankinio tyrimo metodai (E. Navys, R. Jurgilas ir kiti parkotyrininkai). Iš esmės ištisinis medžių perskaičiavimas ir pažymėjimas plane gali ir neatskleisti parko esminių bruožų ir dendrologinių bei biologinių charakteristikų. Augalų sąrašas suvienodina akcentų bei išskirtinių kompozicijų želdinių ir savaiminių želdinių, – daugeliu atvejų sąžalynų, kompozicinę reikšmę, neparodo parko pirmapradės augalijos, gožiamos savaiminukų, išdėstymo.

Kaip minėta, augalai yra gamtinė želdynų kūrimo medžiaga, iš kurios formuojamos įvairaus pavidalo erdvės (ertmės, tankmės, retmės), tūriai ir siluetai, biokonstrukcijos, todėl vien tik sisteminio sąrašo ir sumedėjusių augalų skaičiaus ar sumos tikrai nepakanka tam, kad dendrologiniai tyrimai talkintų kompozicinių sprendinių analizei. Kaip teigdavo Lentvario dvaro parko autorius E. Andrė, parkuose (sodų mene) svarbu išmanyti augalų botaninį skirstymą (sistematiką), jų pavidalus (morfologiją), paplitimą (geografiją), gyvenimą ir augimo sąlygas ir **sugebėti pagal tikslą augalus panaudoti**[25].

Lentvario dvaro parko dendrologiniai **tyrimai atlikti taikant individualistinio ir holistinio požiūrio samplaiką –** detalaus medžių fiksavimo plane parko kompozicijai reikšmingose vietose ir apžvalginio bendrojo želdinių fiksavimo atokesnėse ar pažeistose parko (sodybos želdyno) vietose. Visais atvejais užfiksuoti parko kompozicijai reikšmingi ar dendrologijos požiūriu vertingi sumedėję augalai, pažymint juos atraminiame parko/dvaro sodybos plane, nurodant augalo sistematinį pavadinimą ir jo išmatavimus (skersmenį, aukštį).

Matuoti ir žymėti turintys ne plonesnį kaip 10 cm skersmens kamieną medžiai. Atraminiame plane fiksuojami ir parko krūmai bei sąžalynai, seni kelmai (medžių vietos, stengiantis nustatyti ir nurodyti medžių pavadinimus), taip pat fiksuojami žolynų/žolinės dangos ypatumai, pašlapusios, užmirkusios (apsemtos) vietos. Parko sumedėjusios augalijos tyrimai vykdyti 2008 m. (nuo 2008 m. kovo pradžios iki 2008 m. gegužės vidurio; kai kurie patikslinimai padaryti rudens pradžioje).

Nauji tyrimai – Lentvario dvaro parko išskirtinės zonos palei parko vandenų sistemos elementus medžių inventorizacija ir būklės vertinimas (ekspertizė) – atlikti 2026 m. gegužės viduryje (UAB „Želdynų vizija“, vadovas dr. Julius Bačkaitis). Detaliau šio tyrimo-inventorizacijos metodika pristatoma pridedamoje ekspertinio vertinimo kortelėje. Vadovaujantis „*Želdynų ir želdinių būklės ekspertizės atlikimo tvarkos aprašu*“ analizuojant želdinių būklę vertinta jų fizinė ir fiziologinė būklė, želdinių poveikis aplinkai bei jų esamas žalingas poveikis ir (ar) galintis atsirasti žalingas (pavojingas) poveikis ateityje.

2008 m. tirta ir parko žolinė augalija, vejos, nes atviros erdvės ir žole apsėti plotai yra labai svarbus parkų kompozicinis ir planinės struktūros elementas. Šiuose tyrimuose pasinaudota ir ankstesnių autoriaus empirinių tyrimų (inventorizacijos metu (1988) ar kiek vėliau) medžiaga.

Kaip nebūtų gaila, daugelio senų parkų želdinius reikia pradėti tvarkyti **pašalinant** (iškertant) išdžiuvusius, pažeistus ar savaimingai prižėlusius medžius, krūmus. Apybraižos autorius taip darbavosi beveik prieš 50 metų (1978–1983) Kairėnų parke (VU Botanikos sode), prieš 40 metų (1986–1988) Šilutės parke ir kituose parkuose. Praktiniai sprendiniai vietoje parenkant išsaugotinus ir kirstinus medžius reikalingi ir tvarkant bei atgaivinant Lentvario dvaro sodybos želdyną.

---

[24] Čibiras L., Deveikis S., Labanauskas K. Lietuvos parkų inventorizacijos metodika//*Paminklotvarkos darbai ir problemos*. Mokslinės techninės konferencijos, vykusios 1990 04 17-19 d. Vilniuje, pranešimų tezės. –Vilnius: PRPI, 1990, 46-48 p.

[25] Andrė E. *L'art des jardins. Traité ...*; nuo 521 p. (*Les plantations*)

2.3. Naudoti šaltiniai ir jų interpretavimas

Kaip minėta, Lentvario dvaro sodybos želdyno dendrologiniams tyrimams atlikti ir apybraižai parengti naudotasi ankstesnių tyrimų ir inventorizacijų medžiaga, publikacijomis. Apybraižos literatūros ir šaltinių sąraše nurodoma 50 pozicijų. Dalis jų yra rankraščiuose ar mašinraščio tekstai.

Esmingai reikšminga mūsų tyrimui buvo Lentvario dvaro parko kūrėjo monografija. Ji turi būti skaitoma, nagrinėjama, ja vadovaujamasi visuose Lentvario dvaro parko atkūrimo ir tvarkymo etapuose. Lentvario parko inventorizacijos medžiaga [8; 9; 33; 34] ir ja vadovaujantis parašyti tekstai [13; 14; 15; 17; 24; 27; 30; 46 ir 47] taip pat yra būtinas studijų objektas. Didelė paskata ir metodinė medžiaga formuojant ir ugdant/atgaivinant tapybišką parką yra prancūzų parko Mutjero miško (Bois des Moutiers) Normandijoje prie Lamanšo patirties apibendrinimas[26] [36; taip pat mūsų 16 šaltinio 52 pav.].

Su dendrologijos mokslu ir studijomis susiję šaltiniai [6; 7; 17; 18; 25, 26, 27; 39; 42; 48] yra parankinė medžiaga Lentvario dvaro parko sumedėjusiai florai pažinti ir identifikuoti, kaip ir prof. P. Snarskio augalų pažinimo vadovai [44; 45]. Aišku, parko augalijos studijose prisireiks ir kitokių vadovų – kerpėms pažinti, samanoms pažinti, grybinėms ligoms pažinti. Įdomus ir reikšmingas šiuo požiūriu, ypač nagrinėjant introdukuotą žolinę florą Lentvario parke, yra Trakų istorinio nacionalinio parko specialistės Andželikos Kriaučiūnienės pranešimų ir tekstų kraitis[27] [28].

Parko kaip visumos ir kraštovaizdžio struktūros sando suvokimui reikšminga lektūra yra daugelio autorių publikacijos [10; 11; 12; 19; 30; 31; 37]. Pirmiausia čia, žinoma, reikia minėti (ir studijuoti) prof. K. Ėringio gamtovaizdžių estetinio vertinimo darbus [21] ir Europos kraštovaizdžio konvenciją [20]. Gamtinių geomorfologinių sąlygų suvokimui ir kraštovaizdžio geografiniam (bei biogeografiniam) rajonavimui reikšmingi geografijos profesorių A. Basalyko, Č. Kudabos, P. Kavaliausko darbai ir publikacijos. Lietuvos dendrologinio rajonavimo disputas tarp L. Januškevičiaus [25] ir S. Deveikio šioje parkotyros apybraižoje, aišku, baigiamas pastarojo naudai (plačiau apie tai – 3 skyriuje).

2.4. Lauko tyrimai ir apmatavimai

Lentvario dvaro sodybos želdyno sumedėjusi ir žolinė augalija tirta, kaip minėta, 2008 m. kovo-gegužės mėnesiais, papildomai dar liepos ir rugsėjo mėnesiais. Dvaro sodybos medžių aukštis matuotas su miškotvarkos aukštimačiu (matavo R. Jakštas), lajų projekcijų skersmuo – su matavimo juosta; kamienų skersmuo arba apimtis – su matavimo liniuote (žerglėmis) arba juosta. Medžių amžius atrankiniu būdu (atskirų medžių) buvo nustatinėjamas gręžiant Preslerio medžių amžiaus/rievių skaičiaus nustatymo grąžtu. Panašiu principu dirbta ir 2026 m.

Išskirtiniai medžiai apmatuoti ir aprašyti lauko taksoraščiuose, nufotografuoti. Daug dėmesio skirta parterio tujų apmatavimams ir amžiaus tyrimams (nustatyta, kad tujos sodintos ne vienu metu; dviejų želdinimo etapų medžiai). Fotografuota ir žolinė danga, žolynai parko medynuose (tankmėje) ir vejose. Senųjų parko/dvaro sodybos želdyno medžių, numanomai augusių iki E. ir R. Andrė projekto, tyrimas buvo vykdomas itin kruopščiai.

Ypatingas dėmesys buvo skirtas senųjų kelmų/ autentiškų medžių vietų analizei. Deja, ne visada pavyko tinkamai ir patikimai identifikuoti šiuos kelmus. Kreipėme dėmesį į naujai nupjautus kelmus (5 pav.), nes jie patikimos informacijos apie želdinio (ir viso želdyno) amžių šaltinis.

2026 m. tyrimas-inventorizacija aprėpė naują išskirtinę parko dalį – palei vidinės parko vandenų sistemos elementus (tvenkinius, upelio vagą, hidrotechninius įrenginius). Nurodytame plote auga 420 medžių (491 kamienas), priklausantys 28 taksonams, 9 vaismedžiai ir 17 reikšmingų krūmų. Vidutinis visų vertintų medžių aukštis – 15 m (nuo 1,5 iki 32 m H), vidutinis kamieno skersmuo – 27 cm (nuo 4 iki 96 cm D).

---

[26] Mallet R. *Renaissance d'un parc /Rebirth of a Park*. Varengeville-sur-Mer: Centre d'Art Floral, 1996. 182 p., iliustruota kokybiškomis nuotraukomis; prancūzų ir anglų kalba.

[27] Kriaučiūnienė A. Introdukuotos žolinių augalų rūšys Užutrakio parke //*Želdiniai urbanizuotoje aplinkoje*. Respublikinės mokslinės konferencijos 2005 06 28-29 programa ir pranešimų santraukos. Vilnius: VUBS, 2005, p. 23. Tos pačios autorės straipsnis „Užutrakio parko žolynai" žurnale „*Kelionių magija*", 2002, Nr. 6-7, p.37-39; taip pat pranešimo, skaityto 2007 m. liepos mėn. Lentvaryje seminare „Parkų meno metafizika", medžiaga.

5 pav. Vakarinės tujos (*Thuja occidentalis*) kelmas. Rievės rodo amžių (67 metai). Fotogr. S. Deveikis, 2008 03 08.

2.5. Atraminis planas

Parko, dvaro sodybos atraminis planas 2008–2010 m. buvo pateiktas atskirai kaip Dendrologinių tyrimų apybraižos priedas; plane buvo fiksuojami parko medžiai, krūmai, kelmai (senųjų medžių vietos), parko biokonstruciniai-kompoziciniai elementai: medžių eilės, žalieji ratai, masyvai, kompozicinės grupės, pavieniui augantys vienišiai medžiai (akcentai) ir kt.; taip pat pavieniai akmenys, geoplastiniai ir akmenbetonio *pittoresque* akcentai. Medžių ir krūmų sąrašas pateiktas apybraižos 4 skyriuje; medžių ir krūmų **sąvadas**, susietas su atraminiu planu, pateiktas atskiru sąsiuviniu (P7)[28].

Parko dendroflora tirta atskiromis zonomis, kurių kartografinė schema pateikiama 2010 m. apybraižos P3 priede. Atraminiame plane atskirai pažymimi kompoziciniai centrai ir akcentuotos erdvės. Užžėlę, sulaukėję, praradę pirmykštę planinę ir erdvinę-tūrinę struktūrą želdiniai (medžiai, krūmai, jų grupės, ar vejos) pažymimi sutartiniu ženklu.

2026 m. tyrimo-inventorizacijos aprėpta teritorija parodyta 1 pav. Tyrimo-inventorizacijos medžiaga pateikiama trimis topografiniais segmentais ir medžių ekspertinio vertinimo kortelėje.

2.6. Pasiūlymų ir išvadų formulavimas ir pagrindimas

E. Andrė savo veikale[29] skyrė daug dėmesio sumedėjusių augalų ekologijos ir meninių savybių suderinimui. Lentvario dvaro sodybos parkas nėra „tarpusavyje nesusietų dendrologinių grožybių chaoso“ teritorija, tai **„laukinio sodo“ idėjų triumfo vieta**[30]. Parko kūrėjo knygos teiginiai, kaip ir Mutjero miško (Bois des Moutiers) parko atgaivinimo patirtis[31] yra tas teorinis ir praktinis pagrindas formuluojant išvadas ir teikiant pasiūlymus.

XIX a. pabaigoje angliško laukinio parko ar sodo idėjos buvo labai aktualios ir madingos. Kaip teigė kraštovaizdžio architektas A. Tauras, tuo laikotarpiu „sukurtų parkų išplanavimo ir apželdinimo kompozicijos yra landšaftinės, nesusmulkintos, vieningos. Tuo metu įveisti parkai, pavyzdžiui, Palangos, Užutrakių, Lentvario, Trakų Vokės, Žagarės, Šešuolėlių ir kiti, yra vieni gražiausių Lietuvoje.“[32]

---

[28] Deveikis S., Deveikienė V. *Lentvario dvaro parko augalija. Parko dendrologinių tyrimų apybraiža*. Vilnius, 2010.

[29] André E. *L'art des jardins*..., p. 341; 521–596.

[30] Laukinio sodo ar parko sąvoką vartojame pagal W. Robinson knygą (1870) *The Wild Garden*, kur propaguojamas augalų pritaikymas prie vietos sąlygų. Nuo tada augalų ekologija kraštovaizdžio architektūrai tapo tokia pat svarbi, kaip geometrija Renesanso ar baroko sodų meistrams. Kaip rašo R. Pilkauskas, cituodamas 19 a. pr. Angliją aplankiusį vokiečių kraštovaizdžio architektą F. L. Škėlį (Friedrich Ludwig von Sckell, 1750-1823), „per neproporcingą medžiagų gausybę nebežino kurį panaudoti pirmiausia (...), kiekvienas medis ir kiekvienas krūmas turi tam tikro žavesio (...) ir galų gale, kad nieko neprarastų, jis griebia visus... todėl anglų sodai man tikras tarpusavyje nesusietų grožybių chaosas“. E. Andrė ir W. Robinsoną siejo graži profesinė ir pažiūrų bičiulystė, kuri atskleista knygoje „*Edouard André (1840–1911). Un paysagiste botaniste sur les chemins du monde*“ (2001) ir šiuo metu tebėra mokslinių tyrimų objektas.

[31] Mallet R. *Renaissance d'un parc*..., 1996.

[32] Tauras A. *Lietuvos TSR parkai*. – Vilnius, 1966, p. 7.

3. LENTVARIO DVARO PARKO RAIŠKOS BRUOŽAI IR SĄLYGOS

3.1. Parko aplinka ir gamtiniai veiksniai. Gamtinių sąlygų apžvalga

Vaizdinga aplinka yra viena iš sąlygų meniškai vertingam parkui sukurti. Lentvario dvaro parkas kaip tik yra vienas iš tų, kurių grožį ir meninę raišką didina vandens telkiniai, kalvotas daubėtas apylinkių, o ir pačios **parko teritorijos paviršius** (6 ir 7 pav.; taip pat senosios nuotraukos – 8 ir 9 pav. Vandens telkiniai parkams sudaro ne tik estetines, bet ir palankesnes ekologines, mikroklimato sąlygas augalijai tarpti.

6

7

6 ir 7 pav. Lentvario ežeras kaip kompozicinė priemonė ir eksponentinis veidrodis labai sėkmingai panaudotas formuojant Lentvario dvaro sodybą ir parką. Ežero duburys apsuptas kalvų ir lomų kuria įvairias eksponavimo ir apžvalgos galimybes. Foto S. Deveikis, 2008 04 27.

8 ir 9 pav. Lentvario dvaro sodybos/parko teritorijoje, kaip matyti 1904 m. nuotraukose, vyrauja apystačiai ir smulkiai kalvotasis daubotasis vietovaizdis. Archyvinės foto nuotraukos [iš 32].

Istorinių ir ikonografinių tyrimų [32] medžiaga plačiau apžvelgta ir eksponuota Lentvario dvaro parko istorinės ir meninės raidos apybraižoje, todėl čia nebekomentuojama. Atkreiptinas dėmesys į pačios XX a. pradžios žemėlapio ir planų iškarpas, kuriose labai aiškiai vaizduojama Lentvario dvaro sodybos/parko apylinkių ortografija, reljefas, hidrografinis ir pelkių tinklas, pagaliau, keliai ir gyvenviečių struktūra. Raiškus paviršiaus, želdinių, medynų ir agrarinių naudmenų vaizdas rodo apylinkes esant išties vaizdingas ir patrauklias kraštovaizdžio esteto akims.

Įdomu pažymėti, kad geografinio ir **kraštovaizdžių rajonavimo požiūriu** Lentvario dvaro sodybos/parko apylinkės yra išskiriamų rajonavimo vienetų (sričių, ruožų, rajonų ir mikrorajonų, zonų) sandūrose arba paribiuose. Pagal prof. A. Basalyko fizinį geografinį rajonavimą Lentvario dvaro parko teritorija yra Pietų Lietuvos (Dzūkų) aukštumos (DXVI) šiaurinėje dalyje Balčiūnų-Šilėnų mikrorajono ir Trakų mikrorajono sandūroje, kur vyrauja pakraštinių morenų smulkiai

kalvotas daubotas ežeringas (k_2dDeS) kraštovaizdis, pasižymintis vaizdingumu[33]. Visai šalia – Pietryčių Lietuvos (Dainavos) lygumos Rūdiškių-Senųjų Trakų mikrorajono riba[34].

Pagal prof. P. Kavaliausko Lietuvos kraštovaizdžio morfologinį rajonavimą Lentvario parko teritorija yra paribys Baltijos aukštumų ruožo Dzūkų aukštumos srities rytų Dzūkų agrarinių miškingų ežerynų (M XXXIII) su Pietų Pabaltijo žemumų ruožo Neries vidurupio miškingais urbanizuotais paslėniais (S XL) ir Merkio vidurupio agrarine miškinga lyguma (T XLI) [35].

Tačiau kokie bebūtų rajonavimai ir teritoriniai vienetai, viena yra aišku, kad turime Lentvario kalvų keterą ir kalvoto dauboto ežeringo vietovaizdžio hidrologinių ir dirvožemio sąlygų mozaiką, palankią parko augimviečių (augaviečių) įvairovei. Talentingas ir pastabus parko kūrėjas sėkmingai panaudojo šią gamtinę mozaiką ir kompozicine-estetine ir gamtine-ekologine prasme.

Kalbant apie **klimato ir mikroklimato sąlygas**, tenka pabrėžti, kad šios sąlygos yra daugiau kontinentinės lyginant, pavyzdžiui, su |Vidurio Lietuvos zona (parajoniu), ypač Kauno apylinkėmis. Tačiau ežero artumas, šlaitų ekspozicijos, pagaliau seno parko želdyno užuovėja sukuria mikroklimato mozaiką, pakankamai palankią ir lepesniems augalams tarpti. Kita vertus, būtent per Vilnių-Lentvarį ir toliau Neries slėnio kraštu eina natūrali paprastojo skroblo (*Carpinus betulus*) savaiminio paplitimo arealo šiaurinė riba. Ši riba yra reikšminga šalies **dendrologinio rajonavimo** (Deveikis, 1987) požiūriu.

Taigi, Lentvario parkas patenka į Pietryčių Lietuvos dendrofloristinę sritį[36]. Šioje srityje, ypač jos pietinėje dalyje, rečiau nei šiaurinės Lietuvos savaiminėje dendrofloroje (savaiminiuose medynuose) sutinkamas baltalksnis (*Alnus incana*), – čia jau dažnesnis juodalksnis (*Alnus glutinosa)*; gausiau iki guobinių maro (*Cerastastomella ulmi*) pasireiškimo galėjo/turėjo augti guobiniai medžiai (*Ulmus*): skirpstai, kalninės guobos, vinkšnos, taip pat plačialapiai lapuočiai – liepos, ąžuolai, klevai. Lentvario dvaro parke senieji ąžuolai, atrodo, pranoksta netgi pirmojo parko kūrimo etapo amžių; jie čia augo kaip savaiminiai medžiai iki parko kūrimo. Apylinkių miškeliuose gausu lietuviškų spygliuočių – paprastųjų eglių (*Picea abies*) ir paprastųjų pušų (*Pinus silvestris*). Kiekviena šių rūšių augo savo augimvietėse – pušys ant kalvelių, kur sausesnis priesmėlis, eglės slėnumose, drėgnesnėje jauroje. Pačiame Lentvario parke šiuo metu, o ir parko įveisimo metu, eglių daugiau nei pušų.

3.2. Parko kūrėjų teoriniai teiginiai ir jų raiška Lentvario parke

Kaip minėta, parko kūrėjai E. ir R. Andrė nepaliko jokių publikacijų apie Lentvario parko florą ir želdinimo darbus. Dabar jau žinoma, kad Lentvario parko įveisimo, želdinimo darbus prižiūrėjo tas pats darbų vykdytojas kaip ir Palangoje[37], bet pastebime aiškius dendrofloros parinkimo skirtumus. Manytina, kad kiekvienas Lietuvoje E. ir R. Andrė projektuotas ir kurtas parkas turėjo individualiai parinktus želdinių asortimentus. E. Andrė vertino ir savo kūryboje naudojo vietines sumedėjusių augalų rūšis, jomis pasikliovė. Apie tai nuolat rašoma, rašyta ir 2001 m. Prancūzijoje išleistoje monografijoje apie parkų kūrėją[38] [19].

Medžiai ir jų bendrijos yra vienas pagrindinių peizažo komponentų ir skiriamųjų bruožų. Medžius ir kitą augaliją, anot E. Andrė, pirmiausia vertiname moksliškai, toliau praktiškai, ir

---

[33] Basalykas A. *Lietuvos TSR fizinė geografija, 2 tomas. Fiziniai geografiniai rajonai*. Vilnius: Mintis, 1965, p. 352–353

[34] Ten pat, p. 415.

[35] Kavaliauskas P. *Metodologiniai kraštotvarkos pagrindai*. Habilitacinis geografijos mokslo darbas. Vilnius, VU, 1992.

[36] Plačiau apie dendrofloristinį ir kitus šalies rajonavimus parkotvarkos požiūriu žr. „Buvusių dvarų ir palivarkų sodybos bei jų fragmentai. Kompleksinės paminklosauginės inventorizacijos žinynas“ / sudarė R. Stulpinas. Vilnius: KPC leidykla „Savastis“, 1992.

[37] Žr. *Lentvario dvaro parko istorinės ir meninės raidos apybraiža*, 2010/ parengė V. Deveikienė ir kt. [16]; Hennaut, E., Wieser Benedetti, U., sous la direction (2023). *Julles Buyssens et Le Nouveau Jardin Pittoresque*. Bruxelles: CFC editions, CIVA. 272 p.; Deveikienė, V., Deveikis, S. Belgijos kraštovaizdžio architekto Jules Buyssens‘o (1872–1958) veiklos ir kūrybos tyrimai: kolektyvinė monografija įtvirtina Lietuvos kraštovaizdžio architektūros istorijai svarbius faktus. // *Darnios aplinkos vystymas* 2026, 1(23), p. 29–47. DOI: https://doi.org/10.52320/dav.v23i1.416

[38] Sebeckas A., Deveikienė V., Deveikis S. Les plantations du parc de Palanga en Lituanie: les choix d‘Edouard André // *Edouard André (1840-1911). Un paysagiste botaniste sur les chemins du monde* / sous la direction F. André et S. de Courtois. – Paris: Editions de l’Imprimeur, 2001, p. 245–250, 324–325.

pagaliau, meno išraiškos požiūriu[39]; jo pateikta, kraštovaizdinė (landšaftinė) ir ekologinė medžių, medžiakrūmių, krūmų ir krūmokšnių klasifikacija faktiškai vartojama iki šiolei. Parkų kūrėjas ir teoretikas pateikia net **21** tokio praktinio sumedėjusių augalų paskirstymo pagal naudingąsias ar dekoratyviąsias savybes sąrašą. Daug dėmesio skirdamas augalų grupavimui masyvais, grupėmis ir guotais, proskynų pakraščiais ar alėjose, E. André pirmiausia kalba (ir rašo) apie vietinius augalus, pateikdamas tokių augalų sąrašus Prancūzijos centro ir šiaurės regionui ir atskirai Prancūzijos pietų-pietryčių regionui[40]. Atskirai aptariami augalai Vidužemio jūros regionui[41].

Darytina tvirta išvada, kad parinkdamas parkuose želdinių asortimentą, **E. André pirmenybę teikė vietiniams augalams**, introdukuotoms rūšims ir formoms atiduodamas artimiausias prie rūmų esančias arba centrines parkų dalis. Vietiniai medžiai ir krūmai visada sudaro parko karkasą ir gamtinį kūną, kuris papuošiamas introdukuotomis rūšimis, formomis, veislėmis. Centrinė parko dalis prie rūmų, pagal E. Andrė turi būti pabrėžiama geometriniu takų tinklo planu, susietu su rūmais, čia turi būti daugiausia įrenginių[42].

Dar dera priminti šiuo metu regimo Lentvario parko kūrėjo bendrąsias nuostatas. Veiksniai lemiantys parko kūrimą (ir pasirenkamus principus bei išraiškos priemones), anot E. Andrė, yra tokie[43]:

1) aplinkos kraštovaizdis;
2) altitudė ir pasiekiamumas nuo gyvenvietės;
3) klimatas ir vietovės orientacija;
4) dirvožemio savybės ir paviršiaus forma;
5) užuovėjos, medžiai ir vaizdai;
6) vandenys;
7) pastatai/statiniai;
8) įspūdingi *pittoresque* puošiniai;
9) finansiniai ištekliai.

Lentvario dvaro sodybos/parko perplanavimo atveju pačioje XIX a. pab. visa tai buvo vertinama, diegiama atsiliepiant platiems ir naujoviškiems užsakovo grafo Vladislovo Tiškevičiaus užmojams. „Kad sukurtume parką, turime pasirinkti įdomų peizažą ir ieškoti pirmiausia tapybiškų efektų (*l'effet pittoresque avant tout*)“,- rašė savo knygoje E. Andrė[44]. „Idealu yra komponuoti [parką] ne kaip architektui, ne kaip sodininkui, o kaip poetui ir tapytojui. Turime pasitelkti fundamentinį [šalies ar regiono – apybraižos autoriaus pastaba] kraštovaizdį. Šio **kraštovaizdžio savybės apsprendžia ansamblį, detales apsprendžia vietos savybės**“, – tokie yra Lentvario parko kūrėjo postulatai[45]. E.Andrė siūlo derinti naujų sodinių spalvas prie jau esamų pagrindinių peizažo spalvų, naudoti šviesius akcentus aplink vandens baseinus, medynų masyvus.

Augalų prigimtinių savybių pažinimas leido E.Andrė skirstyti ir grupuoti augalus pagal išorinius lajos ir lapijos požymius, pagal spalvos kaitą, poreikį dirvožemio ir augimvietės sąlygų. Aiškiai išreikšta lajos forma ir jos formavimo galimybės nuo seno labai svarbios parkų mene. Taip pat labai svarbūs ir medžių grupavimo/komponavimo klausimai. Pavieniai medžiai – tai emociniai simboliai ir įspūdis *(pittoresque)*. Architektūrinė dermė ir emocinė simbolika kaip ir spalvų nuosaikios kaitos ar “detonatoriaus” efekto klausimas yra amžina parkų kūrėjo dilema. Medžių grupės, kupetiniai deriniai, gojeliai nėra lengvai atkartojamos gamtos “iškarpos”. Anot E.Andrė, mažam sode vyrauja meno elementai, o dideliam – gamtos elementai. Ant vandens baseino kranto

---

[39] Deveikis S. Edouard'o Andrė architektūrinių sprendimų principai ir dendroflora // *Dendrologia Lithuaniae*, t. 4. Vilnius, 1998, p. 100–104. Originalas: *André E. L'art des jardins*....Paris: Masson, 1879, p. 521–597.

[40] André E. *L'art des jardins*...., p. 558–561.

[41] Ten pat, p. 646–655.

[42] Plačiau tai analizuojama *Lentvario dvaro parko istorinės ir meninės raidos apybraižoje*, 2010, parengė V. Deveikienė ir kt. [16]; taip pat žr. . tyrimų apibendrinimo pirmą dalį: „Lentvario dvaro parko istorinės ir meninės raidos studija. Žvilgsnis į parko kompozicijos vitališkumą“ / parengė V. Deveikienė ir S. Deveikis, 2026.

[43] André E. *L'art des jardins*..., p.160.

[44] André E. *L'art des jardins*..., p.79.

[45] Ten pat, p. 79.

pakanka ir kelių gluosnių *(Salix)* rūšių, o tarp uolų – jau kiti krūmai ir daugiau *rūšių (Rosa, Ribes, Malus, Cornus, Corylus, etc.)*, čia vengtina egzotinių medžių.

3.3. Lentvario dvaro želdyno struktūra ir dendrologinės raiškos priemonės

Lentvario dvaro parko istorinės ir meninės raidos apybraižoje [16] pateikiamas sąlyginis parko skirstymas į zonas, trumpai aptariant šių zonų raišką. Laikantis šios pasiūlytos **zonavimo schemos**: centrinė reprezentacinė parko zona – ūkinio kiemo parko zona – parko dalis, vadinama Rivjera – vaizdingoji parko zona, vadinta Šveicarija, turime suvokti, kad kiekvienoje šių zonų taikytas skirtingas tankmės ir erdvės ar reto užsodinimo medžiais (retmės) ritmas ir medžių bei krūmų išdėstymo principas.

Centrinėje reprezentacinėje parko zonoje medžių ir krūmų išdėstymas buvo retas, - sumedėję želdiniai pievelėse ir atvirose erdvėse turėjo įsileisti saulės šviesos, teikti šešėlių žaismę, sukurti apžvalgos nuo rūmų ir į rūmus galimybes. Atviri vaizdai nuo rūmų į ežero tolius ir parko gelmę yra paveiki estetinė vertybė ir turi būti saugoma. Sutankėjusios vietos ir uždengtas parteris turi būti pertvarkytos, atstatant medžio-pievelės-mūro regimąjį ryšį ir dermę. Dendrologijos ir estetinės raiškos požiūriu šioje zonoje yra vertingi visi krūmai (10 pav.; pirmiausia pažymėtini kalninio serbento (*Ribes alpinum*), totorinio sausmedžio (*Lonicera tatarica*) egzemplioriai, paprastojo pūslenio (*Physocarpus opulifolia*), alyvų (*Syringa)* krūmai) ir seni ar juos pakeisiantys medžiai.

Šioje zonoje pievelėse gausu pavasarį žydinčių žolinių augalų, – varpinių žolių dangoje rasime tamsiąją plautę (*Pulmonaria*) paprastąją raktažolę (*Primula vulgaris*), šliaužiančiąją vaisginą (*Ajuga repens*), kvapiąją našlaitę (*Viola odorata*) ir kitus gražiai žydinčius augalus, žinoma ir dvimetę saulutę (*Bellis perennis*). Tankmėje šlaituose auga triskiautės žibuoklės (*Hepatica triloba*) ir kiti plačialapio miško žoliniai augalai. Gausus lapų pakritas ir puri medyno paklotė leidžia tarpti įvairiems žoliniams augalams, kurių sąrašo sudarymas galėtų būti ateities botaninių studijų dalykas.

Ūkinio kiemo želdyno dalis pasižymi geometriškai linijišku želdinių išdėstymu. Čia vyrauja paprastieji klevai, karpotieji beržai, tačiau nuosaikus spygliuočių medžių išdėstymas gražiai kontrastuoja su lapuočių lapija ir raudonų plytų mūro sienomis (11 pav.).

10 pav. Reprezentacinės dalies krūmų grupė.

11 pav. Ūkinio kiemo želdyno dalis

Vaizdingosios parko dalies, vadintos „Šveicarijos“ vardu, želdiniai išsiskiria savo išdėstymo stilistine įvairove, tankmių ir atvirų ar pusiau atvirų erdvių kaita ir spygliuočių gausa. Reljefo raiška šioje zonoje sėkmingai išnaudojama stilistinei mozaikai ir kompozicijai kurti. Želdiniai čia sustiprina reljefo formų vizualinę raišką, tuo pačiu sukuriama daugianarė daugiaplanė kompozicija su skirtingo gilumo vaizdais (paveikslais). Visa kompozicinė raiška paremta trimis elevaciniais židiniais – kalvomis apie slėnį su kaskadomis upelio tėkmei.

Būtent „Šveicarijos“ dalis kurta E. ir R. Andrė projektu dvaro sodo vietoje[46], klonį panaudojus vandens tėkmei su patvankomis, kaskadomis ir brastomis su šalia jo vingiuojančiu takeliu, nuo

[46] Žr. *Lentvario dvaro parko istorinės ir meninės raidos apybraiža*, 2010/ parengė V. Deveikienė ir kt. [16]

takelių atsiveriančios daugiaplanės perspektyvos į parko želdinių grupes ir kompozicijas šiuo metu pasižymi estetine branda. Vaizdų kadravimui prie tvenkinio sėkmingai panaudoti baltojo gluosnio sidabrinės formos (*Salix alba f. Sericea*) medžiai. Šioje zonoje dendrofloros sąrašas gana gausus. Todėl kompozicijos čia sodrios ir gyvybingos, natūralios (laukinės). Vakarinės tujos šioje zonoje upelio slėnyje atstovauja Šiaurės Amerikos sumedėjusių augalų bendrijai ir yra tiek pat laukinės, kiek ir pocūgės ar maumedžiai ant kalvų.

Įdomus dualistinis (abipusis) kompozicinis vizualinis ryšys sukuriamas tarp dviejų kalvų (elevacinių židinių). Raudonų plytų mūro bokšto kalva juosiama dviem medžių žiedais – liepų ir europinių maumedžių. Nuo jos vinguriuojantys takeliai „atveria“ vaizdus į aiškiai fiksuotas kompozicijas. Tolimesnioji aukšta kalva buvo akcentuota dirbtinės uolos sienute ir „vainikuota“ altana/pavėsine. Čia palydintieji ir kalvą akcentuojantys medžiai yra paprastosios eglės (*Picea abies*) ir didžiosios pocūgės (*Pseudotsuga menziesii*). Nuo šios kalvos žvilgsnis buvo kadruojamas į bokšto kalvą, juosiamą europinio maumedžio (*Larix decidua*) ir liepų (*Tilia platyphylla*) ratais/žiedais išdėstytų medžių.

Dar vienas elevacinis ir kompozicinės vienovės židinys – kalva su kolona ir uolynų takelio imitacija (12 pav.). Ši kalva yra stipriai pažeista išmintų takų, o jos dendrologinė kompozicija, irgi matyt, yra praradusi savo pirmapradį vaizdą.

12 pav. Kalvos su uolynų takeliu vaizdas: avarinės būklės užtvanka su kriokliu, vakarinės tujos medis, kalvą skrodžiantis takas. Foto 2008-04-10.

13 pav. Ta pati tuja ir tvenkinio vaizdas, foto 2008-05-17.

„Šveicarijos zonos pakraštyje augantys dideli ąžuolai labai raiškiai atskiria ūkinio kiemo zoną. Prie senųjų vasarnamio (poilsio viešbučio) pastato augantys medžiai (14 pav.) savo lajomis formuoja kuplų guotą, kuriame savo raiška išsiskiria spygliuotis medis – dygioji eglė (*Picea pungens*).

Spygliuočiai medžiai E. Andrė parkuose yra mėgstami ir propaguojami, ypač vienišiai visžaliai spygliuočiai, kaip kedrai *(Cedrus)* ar kiti išskirtinių lajos formų medžiai. E. Andrė parkuose juntama ypatingas dėmesys ir visžaliams kiliminiams augalams, tačiau Lentvaryje pirmiausia pasikliauta Lietuvos miško žolynų augalais.

„Rivjeros“ zonoje yra keletas išskirtinių medžių, kurie sodinti kaip vienišiai, pvz. sidabrinis klevas (*Acer sacharinum*); ežero šlaituose vyrauja vietinės dendrofloros rūšys, kaip paprastieji klevai, uosiai, guobiniai; palei ežerą auga daug gluosnių, baltalksnių. Kalvos viršuje auga įspūdingų

matmenų paprastųjų uosių (*Fraxinus exelsior*), paprastųjų pušų (*Pinus sylvatica*), mažalapių liepų (*Tilia cordata*).

14 pav. Medžių grupė prie vasarnamio.

15 pav. Pilkoji pocūgė Lentvario parke.

3.4. Lentvario dvaro parko želdinimo darbų istoriografijos apmatai

Eduard'o Andrė kūrybą, rengiant Trakų Vokės ir Užtrakio parkų rekonstrukcijos projektus, 1970 m. nagrinėjo architektė Elena Brundzaitė [10]. Jos išvados buvo kartojamos daugelio lietuviškai rašančių autorių darbuose ir straipsniuose. Plačiau apie E. Andrė kūrybą Lietuvoje yra rašę D. Juchnevičiūtė, K. Labanauskas, E. Navys, R. Pilkauskas, A.Raulinaitis, A. Tauras ir kiti kraštovaizdžio architektūros ar parkotyros specialistai [29; 30; 46; 47], tačiau lietuviškų parkų, tarp jų ir Lentvario, įveisimo/želdinimo klausimai šiuose tekstuose plačiau nedetalizuoti ir nekomentuojami.

Šiuolaikinė Europos ir Lietuvos parkotyros patirtis, Palangos parko ir kitų E. Andrė kurtų parkų Lietuvoje šimtmečio minėjimui sukaupta medžiaga [4], Edouard Andrė asociacijos Prancūzijoje (prezidentė Florence Andrė-Olivier) veikla [3; 19] leidžia kai ką detalizuoti, apibūdinti, palyginti. Daug palyginamosios medžiagos teikė 1998 m. pavasario kelionė po Prancūzijos parkus, Paminklų restauravimo projektavimo institute E. Brundzaitės ir kitų sukauptos medžiagos analizė, Lietuvos parkų, ir pirmiausia Lentvario parko natūriniai stebėjimai [35].

Tai, kad parko kūrėjų dėmesys pirmiausia buvo kreipiamas į vietos sąlygas, būsimą parko paskirtį, miško medynus ir vietinę augmeniją, labai aiškiai iliustruoja E.Andrė sūnaus Renė Andrė 1906 m. žurnale „*Revue horticole*“ straipsnyje "Palangos parkas" aptariami Palangos parko kūrimo darbai[47] [2], bei užrašų knygelės eskizai. Būtent užrašų knygelėje Nr. 24 randame daug Lentvario dvaro sodybos eskizų[48].

Grafų Tiškevičių finansinė galia ir mados, prestižo suvokimas leido kviestis rimtus kūrėjus, pirktis retus želdinius, vadovautis naujausiais botanikos, biologijos, geografijos mokslų pasiekimais – taip gerbiamais pozityvizmo epochoje. E. Andrė kūrybinės grupės[49] kūrybos ir vadybos gebėjimai davė puikių rezultatų, kurių nesunaikino laikas, sunkmečiai ir nepalankios nepriežiūros sąlygos.

---

[47] Andrė R. Palangos parkas (Kuršių žemė)/Parc de Polangen (Courlande)//*Kelionės ir pramogos*, 1999, Nr. 5, p. 7-9.

[48] Plačiau žr. *Lentvario dvaro parko istorinės ir meninės raidos apybraiža*, 2010/ parengė V. Deveikienė ir kt. [16].

[49] Plačiau žr. tyrimų apibendrinimo pirmą dalį: „Lentvario dvaro parko istorinės ir meninės raidos studija. Žvilgsnis į parko kompozicijos vitališkumą“ / parengė V. Deveikienė ir S. Deveikis, 2026.

Aišku, turimi fragmentiški rašytiniai paliudijimai neleidžia labai tiksliai detalizuoti Lentvario dvaro parko želdinių įveisimo (želdinimo) darbų chronologijos ir faktų. Tačiau 1898-06-27 grįžtant iš Lietuvos, jau Lenkijoje rašytame R. Andrė laiške pabrėžiama Lentvario darbų apimtis, nurodoma, kad „mes turėsime atsiųsti darbų vadovą iš Prancūzijos“[50]. Vis daugiau faktų ir paliudijimų, kad toks darbų vadovas ir patikėtinis Lietuvos parkuose – Palangoje ir Lentvaryje buvo Jules Buyssens (Žiulis Biusenas). Apie tai plačiau rašė ponia Florence Andrė-Olivier, o mes citavome ir apžvelgėme Lentvario dvaro parko istorinės ir meninės raidos apybraižoje [16]. Naujausiais faktais remdamiesi galime tvirtinti šį dendrologą ir darbų vadovą dirbus Lentvaryje iki 1902 metų[51]. Taigi, Lentvario dvaro parko želdinimo darbai buvo vykdyti nuo 1898 m. iki 1902 m, projekto darbams vadovaujant trims žymiems prancūzakalbiams dendrologams ir kraštovaizdžio architektams Edouard‘ui Andrė, jo sūnui Renė Andrė ir bendradarbiui Jules Buyssens‘ui (16 pav.)[52].

16 pav. Lentvario dvaro parko kūrėjai ir dendrologinės dalies autoriai (iš kairės į dešinę): prancūzai Edouard André (1840–1911), René André (1867–1942) ir belgas Jules Buyssens (1872–1958).

Laiškuose yra užuominų, kad vykta į Vilnių pasirinkti medžių, želdinių (*de Zatroczé on nous a conduits à Vilna pour choisir des arbres*), lankytasi Verkių parke. R. Andrė užrašų knygelėje Nr. 26, aprašydamas savo ilgąją kelionę į rytų Europą, kurios metu tėvas ir sūnus keliavo atskirai, kiekvienas pagal individualią programą fiksuoja sumedėjusius augalus Varšuvos parkuose (Saksų sodo, Ujazdovskio sodo, Lazienkų, Vilanovo) ir botanikos sode, Vokietijos Drezdeno botanikos sodo kolekcijose, Frankfurto zoologijos sodo želdiniuose ir šiltnamiuose[53]. Tai rodytų parko kūrėjo atsakingas studijas ir augalų tiekėjų paieškas.

Tikėtina, kad, parenkant Lentvario želdinių sąrašą, buvo pasikliaunama Vilniaus turgaus, Lenkijos ir Vokietijos tiekėjų asortimentu. Tai galėtų būti svari prielaida dendrologinės sudėties skirtumams visuose keturiuose Lietuvoje kurtuose parkuose paaiškinti. Kita vertus, visų parkų augimviečių (augaviečių) sąlygos buvo skirtingos, parko kompoziciniai sprendiniai – taip pat skirtingi. Visuose parkuose, taip pat ir Lentvario, vyrauja pusiau natūralus želdinių išdėstymas, t.y. želdinta atitinkant vietos sąlygas ir akcentuojant *pittoresque* elementus: uolas, pavėsinę, medį vienišių, upelio kaskadas, tiltelį.

[50] Laiško kopija apybraižos autorių archyve [4]; *Lentvario dvaro parko istorinės ir meninės raidos apybraiža*, 2010.
[51] Hennaut, E., Wieser Benedetti, U., sous la direction (2023). *Julles Buyssens et Le Nouveau Jardin Pittoresque*. Bruxelles: CFC editions, CIVA. 272 p.; Deveikienė, V., Deveikis, S. Belgijos kraštovaizdžio architekto Jules Buyssens‘o (1872–1958) veiklos ir kūrybos tyrimai: kolektyvinė monografija įtvirtina Lietuvos kraštovaizdžio architektūros istorijai svarbius faktus. // *Darnios aplinkos vystymas* 2026, 1(23), p. 29–47. DOI: https://doi.org/10.52320/dav.v23i1.416
[52] André Olivier F. Research on the André family and the Edouard André Association archives concerning the works of Edouard André in Lithuania relative to Traku Voke and the links between the different parks in the country for the European Institute of Cultural Routes. November 2006, p. 5–7.
[53] Ten pat, p. 17–21.

. Daugelyje E. Andrė projektų dendrologinė dalis buvo parengiama ar bent baigiama diegiant projektą vietoje, nes saugomi generaliniai planai visada rodo tik sumanymo esmę. Tačiau autoriaus veikale [1] pateikiama išsami svarbiausių medžių charakteristika, taip pat landšaftinė ir ekologinė medžių, medžiakrūmių, krūmų ir krūmokšnių klasifikacija, skirstant juos į pirmo ir antro aukštumo bei aptariant jų pritaikymo galimybes, tinkamus papuošti uolas, jūros pakrantėms, šlapioms vietoms apsodinti ir t.t., aiškiai išskiria pagrindinius želdinių parinkimo principus[54], kurių buvo laikomasi ir Lentvario dvaro sodyboje.

Aptardamas estetines ir emocines parko medžių savybes, E. Andrė pirmiausia pamini **ąžuolą** (*Quercus*), „miškų karalių, kurio didingas stotas, kamieno ir šakų stangrumas, lajos lapija, medžio ilgaamžiškumas kelia pagarbą ir susižavėjimą“; po jo mini buką (*Fagus*), guobą, vinkšną (*Ulmus*) ir skroblą (*Carpinus*); tada aptaria beržo (*Betula*), tuopų (*Populus*), liepų (*Tilia*), baltojo gluosnio (*Salix alba*) privalumus, pagaliau ir spygliuočius, pabrėždamas jų „tamsųjį žalumą“[55].

4. LENTVARIO DVARO PARKO/ŽELDYNO AUGALAI

Lietuvos parkų tyrėjai yra savotiškai pasidalinę į dvi stovyklas, ir parkotyros baruose egzistuoja ir tęsiamos dvi tradicijos: vieni pirmiausia parkuose ieško egzotų, introdukuotų medžių ir krūmų [24; 27], kiti, suvokdami vietinių medžių ir krūmų rūšių svarbą, nuosekliai aptaria visą parkų medynų dendroflorą [12; 17; 30; 39]. Kaip jau pabrėžėme šios apybraižos 3 skyriuje, Lentvario dvaro parko kūrėjai yra pastarojoje grupėje, taigi su mumis, su tais kuriems **svarbi ir vietinė dendroflora**.

Lietuvoje priskaičiuojama 94 rūšys savaiminių sumedėjusių augalų; 25 – medžių (įskaitant ir kukmedį, *Taxus baccata*), 52 – krūmų, 16 krūmokšnių ir puskrūmių bei 1 – laipiojančių lianų (gebenė lipikė, *Hedera helix*)[56]. Jos suskirstytos į 26 šeimas, priklausančias **pušūnų arba plikasėklių** (*Pinophyta; sin. Gymnospremae*), – jų Lietuvoje 3 spygliuočių medžių šeimos, ir **magnolijūnų arba gaubtasėklių** (*Magnoliophyta; sin. Angiospermae*), – jų Lietuvoje 23 lapuočių medžių ir krūmų, krūmokšnių ir puskrūmių šeimų[57].

Dendrologas L. Januškevičius [27] nurodo **Lietuvos parkuose augant introdukuotų medžių ir krūmų 342 taksonus**[58], iš kurių 93 taksonai plikasėklių (39 rūšys ir 54 formos) ir 249 taksonai (173 rūšys ir 76 formos) gaubtasėklių. Lentvario dvaro parką L. Januškevičius apibūdina kaip nelabai turtingą introdukuotų taksonų dendrofloros, nurodydamas **čia esant 22 taksonus** (18 rūšių ir 4 formas) introdukuotų medžių ir krūmų[59]. Aišku, šis autorius priverstas nenutylėti, kad „parko žaliąjį karkasą sudaro vietinės medžių rūšys: mažalapė liepa, paprastasis klevas, karpotasis beržas su baltalksnio, kalninės guobos, paprastosios eglės, drebulės ir baltojo gluosnio priemaiša“[60].

Parkotyrininkas K. Labanauskas [30] pastebi, kad Lentvario „parke dabarties autorių dažniausiai nurodomos augančios apie 60 rūšių medžių ir krūmų. Tai sudarytų tik apie ketvirtadalį [asortimento] turtingiausio iš E. F. Andrė Lietuvoje projektuotų parkų (turimas omeny Palangos parkas – S. D. pastaba). /..../ Be to, neturint pirminio augalijos sąrašo, sunku ir lyginti, nes daug vertinimų praeityje nebuvo išsamūs, o paviršutinio, ekskursinio lygio – orientuoti į daugiausia parko centre sutelktų dendrologinių retenybių paiešką ir neužfiksavę beveiki visuotinai Lietuvoje paplitusių rūšių[61].

---

[54] André E. *L'art des jardins*..., p. 521–596–676.
[55] Ten pat, p. 529. Cituodami išlaikome originalo tekste minimų medžių eiliškumą. Egzotai paminimi vėliau, p. 530.
[56] *Lietuvos dendroflora* / M. Navasaitis ir kt. – Kaunas: Lututė, 2003, p. 54.
[57] Ten pat, p. 54.
[58] Januškevičius L. *Lietuvos parkai*. Kaunas: Lututė, 2004, p. 448–450 (3 lentelė).
[59] Ten pat, p. 438 (1 lentelė) ir p. 219–221.
[60] Ten pat, p. 221.
[61] Labanauskas K. Lentvario parkas // *Istoriniai parkai ir sodai Lietuvoje*. Vilnius: Kultūros paveldo centras, 1999, p. 25–26.

Gamtos paminklo pasas [33] nurodo Lentvario parke augant 20 vietinių medžių ir krūmų rūšių (taksonų) ir 28 introdukuotų medžių ir krūmų rūšių bei formų (taksonų); taigi, iš viso 48 taksonus. Išties jų yra daugiau. 1988 m. Lentvario dvaro parko inventorizacijos akte nurodėme[62] parke augant 20 vietinių rūšių; 11 – introdukuotų rūšių ir 6 formų medžių; 8 vietinių rūšių, 14 introdukuotų rūšių ir 2 formų krūmų bei po 1 vietinę ir introdukuotą rūšį vijoklių; taigi, iš viso 63 taksonus dendrofloros.

Išskiriame ir atskirai apžvelgsime tris Lentvario dvaro parko želdinių grupes: 1) vietinius ir atvežtinius (introdukuotus) medžius; 2) vietinius ir atvežtinius krūmus, krūmokšnius, puskrūmius (toliau vadinami krūmais) ir 3) parko vejas ir žolinius augalus.

Medžiai yra sumedėję daugiamečiai augalai su ryškiu liemeniu, kuris tam tikrame aukštyje šakojasi ir sudaro lają. Medžius įprasta skirstyti į aukštuosius medžius (suaugę siekia daugiau kaip 20 m aukščio), vidutinius (12–20 m) ir žemuosius (iki 10–12 m), kuriuos L. Čibiras vadino medžiakrūmiais. Naujoji *Lietuvos dendroflora* [7] nurodo kiek kitokią medžių aukščio ir storio grupių gradaciją[63].

Krūmai taip pat yra sumedėję daugiamečiai augalai, kurie šakojasi nuo pat žemės ir paprastai būna ne aukštesni kaip 5-6 metrai. Pagal aukštį krūmai skirstomi į aukštuosius (aukštesni kaip 3 m), vidutinio aukščio (1-3 m) ir žemuosius (iki 1 m). prie šios grupės priskirtini ir krūmokšniai bei puskrūmiai, kurie paprastai būna ne aukštesni kaip 0,5 metro[64].

Žoliniai augalai (žolės) skirstomi į daugiamečius ir vienmečius bei tarpinę grupę dvimečius. Žolių antžeminiai stiebai ir lapai prieš žiemą apmiršta. Apie Lentvario dvaro parko žolinius augalus kalbėsime gana paviršutiniškai.

4.1. Lentvario dvaro parko medžių sąrašas

Eil. Nr.	Lietuviškas pavadinimas	Lotyniškas pavadinimas	Paplitimas	Pastabos
	Spygliuočiai:			
1.	Paprastoji eglė	*Picea abies*	gausu	
2.	Dygioj eglė	*Picea pungens*	1 medis	
3.	Paprastoji pušis	*Pinus sylvestris*		
4.	Didžioji (Duglaso) pocūgė	*Pseudotsuga menziesii*		
5.	Didžioji (Duglaso) pocūgė pilkaspyglė forma	*Pseudotsuga menziesii f. caesia*	1 medis	
6.	Didžioji (Duglaso) pocūgė melsvaspyglis varietetas	*Pseudotsuga menziesii var. Glauca*		
7.	Europinis maumedis	*Larix decidua*	keliolika	
8.	Vakarinė tuja	*Thuja occidentalis*	gausu	
	Lapuočiai:			
8.	Paprastasis ąžuolas	*Quercus robur*		Seni medžiai
9.	Klevas paprastasis	*Acer platanoides*		
10.	Klevas paprastasis Švedlerio	*Acer platanoides „Schwedleri“*	1 medis	
11	Klevas sidabrinis	*Acer sacharinum*	keletas	
12.	Liepa mažalapė	*Tilia cordata*		
13.	Liepa paprastoji	*Tilia europaea*		
14.	Liepa didžialapė	*Tilia platyphyllos*		
15.	Liepa didžialapė skiautėtalapė	*Tilia platypyllos „Laciniata“*	Vienas medis*	d=40 cm, h=19 m[65]

[62] Lentvario dvaro parko inventorizacijos byla, 1988, Valstybinio žemėtvarkos instituto Kraštotvarkos ir teritorijų planavimo skyriaus archyvas, 1989 (mašinraštis).
[63] *Lietuvos dendroflora* (2003), p. 60.
[64] Ten pat.
[65] Januškevičius L. *Lietuvos parkai*. Kaunas: Lututė, 2004, p. 456; 471.

16.	Beržas karpotasis	*Betula pendula*		
17.	Beržas karpotasis karpytalapė f.	*Betula pendula „Delacarlica“*	Vienas medis**	d=52 cm, h=22 m[66]
18.	Beržas plaukuotasis	*Betula pubescens*		
19.	Guoba kalninė	*Ulmus glabra*		
20.	Vinkšna paprastoji	*Ulmus laevis*		
21.	Skirpstas paprastasis	*Ulmus carpinifolia*		
22.	Uosis paprastasis	*Fraxinus exelsior*		
23.	Gluosnis baltasis sidabrinis	*Salix alba „Sericea“*	Du medžiai	Tvenkinio pakrantėje kadruoja vaizdus
24.	Gluosnis baltasis	*Salix alba*		
25.	Gluosnis trapusis	*Salix fragilis*		
26.	Kriaušė paprastoji	*Pyrus communis*		
27.	Blindė	*Salix caprea*		
28.	Ieva paprastoji	*Padus racemosa*		
29.	Obelis sp.	*Malus sp.*		Miškinė ir naminė
30.	Tuopa berlyninė	*Populus berolinensis*		
31.	Tuopa kanadinė	*Populus canadensis*		
32.	Tuopa pilkoji	*Populus canescens*		
33.	Tuopa baltoji	*Populus alba*		
34.	Drebulė	*Populus tremula*		
35.	Riešutmedis pilkasis	*Juglans cinerea*		
36.	Šermukšnis paprastasis	*Sorbus aucuparia*		
37.	Baltalksnis	*Alnus incana*		
38.	Juodalksnis	*Alnus glutinosa*		
39.	Gluosnis virbis	*Salix pentandra*		
40.	Kaštonas paprastasis	*Aesculus hippocastanum*		

Karpotojo beržo karpytalapė (*Betula pendula „Dalecarlica“*) forma 1767 m. rasta savaime auganti pietinėje Švedijos dalyje[67]; baltojo gluosnio sidabrinė (*Salix alba „Sericea“*) forma apie 1840 m. aptikta Vokietijoje[68]; didžialapės liepos skiautėtalapė arba karpytalapė (*Tilia platyphyllos „Laciniata“*) forma Vakarų Europoje pradėta auginti apie 1835 m.[69]

E. Andrė ryšiai su Šiaurės Amerikos (JAV) dendrologais[70] galėjo paskatinti jį plačiau diegti Šiaurės Amerikos dendroflorą projektuojamuose parkuose. Lentvario dvaro parke turime daug Šiaurės Amerikos dendrofloros atstovų – sidabrinį klevą, pocūges, vakarinių tujų ir kt. Dr. Audrius Skridaila, pateikęs plačią sumedėjusių augalų introdukcijos apžvalgą [41], teigia, kad Lietuvą pirmieji Šiaurės Amerikos augalai pasiekė beveik visu šimtu metų vėliau nei Vakarų Europą. Lietuvoje Š. Amerikos augalų introdukcijos periodas išsiliejo ir išsitęsė per XVIII–XIX a. Ypač Š. Amerikos sumedėjusių augalų introdukcija suaktyvėjo dėl plintančių naujų kraštovaizdžio stiliaus sodų ir parkų, o XIX a. pabaigos mišraus stiliaus parkuose irgi reikėjo daugiau atvirame grunte galinčių žiemoti vaizdingų medžių ir krūmų[71].

Š. Amerikos sumedėjusių augalų išties gausu buvo Vakarų Europos medelynuose (pirmiausia Vokietijos), taip pat Lenkijos ar carinės Rusijos vakarinės dalies medelynuose – Varšuvos, Rygos, Karaliaučiaus, Tilžės, Berlyno, Hamburgo. Sumedėjusių augalų introdukcijos Lietuvoje istorijos

[66] Ten pat, p. 456; 471.
[67] Januškevičius L. ir kt. *Medžių ir krūmų dekoratyvinės formos*. Kaunas: Šviesa, 1994, p.150
[68] Ten pat, p. 268.
[69] Ten pat, p. 308.
[70] Pirmiausia Harvardo universiteto Arnoldo arboretumo įkūrėju Č. Saržentu (Ch. S. Sargent, 1841–1927); taip pat kraštovaizdžio architektu F. L. Olmsted'u (1822–1903); plačiau apie tai knygoje: *Edouard André (1840–1911). Un paysagiste botaniste sur les chemins du monde* / sous la direction F. André et S. de Courtois.Paris: Editions de l'Imprimeur, 2001, p. 82–92.
[71] Skridaila A. Svetimžemių sumedėjusių augalų kelias į Lietuvą: tendencijos ir dėsningumai įvairiais istoriniais laikotarpiais //*Botanica Lithuanica*, 2000, Nr. 6 (4), p. 415–433.

tyrinėtojai (A. Skridaila, 2000) XIX a. antros pusės ir XX a. pradžią šį laikotarpį vadina „dendrologijos aukso amžiumi“[72].

Kiek tas „aukso amžius“ buvo dosnus sumedėjusių augalų rūšių ir formų Lentvario dvaro parkui, tebėra neaišku, nes jokie sumedėjusių augalų sąrašai, ar detalesni paminėjimai nėra išlikę. Šiuo metu parke gausiausiai paplitę medžiai yra paprastieji klevai, mažalapės liepos, paprastieji uosiai. Kaip minėta, pakankamai gausu spygliuočių, tačiau paprastosios eglės, o ir pocūgės pastaruoju metu yra gerokai praretintos eglinio žievėgraužio tipografo (kinivarpos) invazijos.

Vakarinės tujos Lentvario dvaro parko parteryje yra sodintos dviem etapais – pokario metais buvo sutankintos autentiškos retai apsodintos eilės, kurios šiuo metu yra suvešėję ir gožia rūmų aplinką (17 pav. a, b ir c).

17 pav. Lentvario dvaro parko parterio vakarinių tujų (*Thuja occidentalis*) eilėse matyti skirtingo amžiaus (ir augumo bei kamienų storio) medžiai. Užaugusi, vešlių želdinių užgožta erdvė turės būti atveriama. 2008 m. pavasaris.

4.2 lentelė. Lentvario dvaro parko krūmų ir vijoklių sąrašas

Eil. Nr.	Lietuviškas pavadinimas	Lotyniškas pavadinimas	Paplitimas	Pastabos
	Lapuočiai:			
1.	Lazdynas paprastasis	*Corylus avellana*		
2.	Šunobelė dygioji	*Rhamnus cathartica*		
3.	Gudobelė vienapiestė	*Crataegus monogyna*		
4.	Gudobelė grauželinė	*Crataegus laevigata*		
5.	Ožekšnis karpotasis	*Euonymus verrucosus*		
6.	Ožekšnis europinis	*Euonymus europeus*		
7.	Sedula raudonoji	*Cornus sangvinea*		
8.	Sedula baltoji	*Cornus alba*		
9.	Šeivamedis raudonuogis	*Sambucus racemosa*		
10	Šeivamedis raudonuogis karpytalapis	*Sambucus racemosa „Laciniata“*		
11.	Šeivamedis juoduogis	*Sambucus nigra*		
12.	Šeivamedis juoduogis karpytalapis	*Sambucus nigra „Laciniata“*		
13.	Putinas paprastasis	*Viburnum opulus*		
14.	Putinas sodinis	*Viburnum lantana*		
15.	Serbentas kalninis	*Ribes alpinum*		
16.	Alyva paprastoji	*Syringa vulgaris*		
17.	Erškėtrožė sp.	*Rosa sp.*		
18	Kaulenis žvilgantysis	*Coteaster lucidus*		
19.	Karklai sp.	*Salix sp.*		
20.	Lanksva plikoji	*Spirea chamaedryfolia*		
21.	Lanksva Vanhuto	*Spirea vanhoutei*		
22.	Meškytė baltauogė	*Symphoricarpos albus*		
23.	Pūslenis paprastasis	*Physocarpus opulifolius*		
24.	Sausmedis paprastasis	*Lonicera xylosteum*		
25.	Sausmedis totorinis	*Lonicera tataricum*		

[72] Ten pat.

26.	Karagana geltonžiedė	*Caragana arborescens*		
27/1	Gebenė lipikė	*Hedera helix*	Negausi	Tikriausia įveista
28/2	Vinvytis penkialapis	*Parthenocisus quinquefolia*		

Šeivamedžių karpytalapės formos Lietuvoje nėra retos, o nuo XIX a. pradžios buvo auginamos Vakarų Europoje[73]. Labai gražus vešlus raudonuogio karpytalapio šeivamedžio krūmas auga palei upelį prie dvaro ūkio pastatų.

Lentvario dvaro parko krūmai kaip ir daugelyje Lietuvos parkų, aišku, buvo nuolat kertami, šalinami kaip pasenę, apdžiūvę ar per daug sužėlę. Todėl dabar šios sumedėjusių augalų grupės sąrašas yra gerokai pakitęs. Tikėtina, kad be lentelėje nurodytų krūmų rūšių ir formų Lentvario dvaro parke ar sodyboje galėjo (ir turėjo) augti jazminai (*Philadelphus*), taip pat kai kurios Užutrakio parke sutinkamos, o mūsų sąraše nepaminėtos rūšys ir formos.

Krūmai yra svarbi parkų kompozicijų raiškos priemonė (18 ir 19 pav.), kuri padeda organizuoti vizualinius ryšius – pridengti, akcentuoti, pateikti spalvingą detalę, sukurti skirtingus fonus, ardus, parko medynų ažūrą, nukreipti ar „pakelti lankytojo žvilgsnį“. Lentvario parke, kaip ir kituose senuose parkuose krūmų vaidmenį atlieka priaugantys savaiminiai jauni medeliai. Taip formuojasi kelių ardų medynas.

18 ir 19 pav. Lentvario dvaro parke krūmai buvo ir lieka svarbi kompozicijų raiškos priemonė: kalninis serbentas (*Ribes alpinum*) takų išsišakojime; totorinio sausmedžio (*Lonicera tatarica*) krūmas prie paežerės kelio. Fotografuota 2008 m. balandžio ir gegužės mėn.

Krūmų išdėstymas ir regeneracija Lentvario dvaro parke reikalaus atidaus parko tvarkytojų dėmesio. Krūmų asortimento gausinimui siūlome vadovautis dendrologo L. Čibiro Vilniaus universiteto botanikos sodui pasiūlytu sąrašu [42] bei K. Ėringio su bendraautoriais pristatytu ir aptartu ekoestetinės dendrofloros analizės sąrašu [21].

4.3. Parko vejos, žoliniai augalai[74]

Parkotyros darbuose dažnai parkų žolinė augalija nenagrinėjama, nes į tokią augaliją parkuose žiūrima kaip į natūraliai susiformavusią iš vietinių augalų rūšių. Tačiau parkuose visada aptinkama kitokių žolinių augalų bendrijų nei aplinkinėse teritorijose už parko ribų, – ne išimtis tuo požiūriu ir Lentvario dvaro parkas. Parkuose sutinkama daugiau atvežtinių rūšių. Vietinėms augalų rūšims, augančioms parkuose, būdingi įvairūs morfologiniai pokyčiai: augalai stambesni už tos pačios rūšies individus, augančius miške, žydi stambesniais ar ryškesniais žiedais. Minėtus skirtumus įprasta aiškinti ypatingu mikroklimatu, derlingu dirvožemiu, didesniu drėgmės kiekiu ir pan.

---

[73] Januškevičius L. ir kt. *Medžių ir krūmų dekoratyvinės formos*..., p. 278–281.

[74] Šis skirsnis parašytas remiantis mūsų tyrimų medžiaga [35] ir Trakų INP biologės Andželikos Kriaučiūnienės medžiaga ir publikacijomis, kurias literatūros sąraše nurodome bendra pozicija [28]. Išties tai būtų kelios publikacijos, būtent: Kriaučiūnienė A. Introdukuotos žolinių augalų rūšys Užutrakio parke //*Želdiniai urbanizuotoje aplinkoje*. Respublikinės mokslinės konferencijos 2005 06 28–29 programa ir pranešimų santraukos. Vilnius: VUBS, 2005, p. 23. Tos pačios autorės straipsnis „Užutrakio parko žolynai“ žurnale „*Kelionių magija*“, 2002, Nr. 6–7, p.37–39; taip pat pranešimo, skaityto 2007 m. liepos mėn. Lentvaryje seminare „Parkų meno metafizika“, medžiaga.

Dekoratyvios atvežtinės rūšys laikomos „pabėgusiomis" iš gėlynų, o mažiau dekoratyvios – atsitiktinai atkeliavusiomis drauge su introdukuotų medžių ir krūmų sodinukais. Tačiau, kaip teigia Andželika Kriaučiūnienė, jei parkuose buvo dideliais kiekiais introdukuojami atvežtiniai medžiai ir krūmai, tai taip pat sėkmingai galėjo būti introdukuojami ir žoliniai augalai. Ši mintis logiškai paaiškintų aukščiau minėtus morfologinius skirtumus bei tai, kad į skirtingus parkus su medžių sodinukais „atkeliavo" tos pačias žolinų augalų rūšys. Tokios rūšys randamos ne tik Lietuvos, bet ir Rusijos bei kitų Europos dvarų sodybų parkuose.

Ryškiausi E. ir R. Andrė projektuotuose parkuose augantys žoliniai vejų introducentai – *plačialapė miglė (Poa chaixii) ir krūminis kiškiagrikis (Luzula luzuloides)*, kurių kilmė abejonių nekelia, jie rasti daugelyje Lietuvos parkų, buvo masiškai sėjami ne tik Europos bet ir Rusijos angliško stiliaus parkuose. Kaip ir į Lietuvos raudonąją knygą įrašytos *miškinė šunažolė (Dactylis polygama) ir miškinė dirsuolė (Bromopsis benekeni)*, kurios galėtų būti ir vietinės kilmės[75]. Tiek Užutrakio, tiek Lentvario parkuose, tiek ir aplinkinėse teritorijose augančios *uolinė vanagė (Heracium murorum), miškinė neužmirštuolė (Myosotis silvatica), šliaužiančioji vaisgina (Ajuga reptans), paprastasis sinavadas (Aquilegia vulgaris)* bei daug kitų rūšių, visiškai galėtų būti ir vietinės kilmės, tačiau šios rūšys parkuose daug gausesnės nei kitur bei turi įvairių morfologinių skirtumų.

Geriausias atvežtinių žolinių augalų introdukavimo Lentvario ir kituose parkuose įrodymas paties E. Andrė knyga[76], kurioje aptarta vejų įveisimo metodika, patariant naudoti vietines žolių rūšis, surenkant jų sėklas. Tačiau nesant/neturint tokios galimybės, sėklas siūlyta importuoti. Įdomus šiuo požiūriu Lentvario dvaro parko parterio žolynas, išsaugojęs kvapiąją našlaitę (*Viola odorata*) violetiniais ir baltais žiedeliais (22 pav.) – tai tikrai parkų kūrėjų taip buvo patarta ir pasėta. Kaip, beje, žalumos pagyvinimas dvimetėmis saulutėmis (*Bella perrenis*), kitais žydinčiais augalais[77]. Introdukuojant žolinių augalų rūšis, buvo svarbūs ne tik jų morfologiniai, dekoratyvūs požymiai, bet ir konkurencingumas, kurio dėka jos išliko iki mūsų dienų, ir drauge su vietinėmis augalų rūšimis sudaro unikalias augalų bendrijas, kurias galima stebėti tik parkuose (žr. keletą pav. apybraižos priede).

Lentvario dvaro parke mūsų tyrimo metu 2008 m. pavasarį ir vasarą sėkmingai tarpo daugelis Lietuvos parkuose sutinkamų pavasarį ir vasaros pradžioje žydinčių augalų: triskiautės žibuoklės, paprastieji šalpusniai, baltosios plukės, tamsiosios plautės, paprastosios raktažolės, pakalnutės, katilėliai, vanagės ir kiti (20 ir 21 pav.). Vasarą daugelį parko pakraščių ir atvirų erdvių gožia paprastosios garšvos ir didžiosios dilgėlės; prie buvusios karvidės griuvėsių tarpsta Sosnovskio barštis, varnalėšos.

Šiuo metu Lentvario dvaro parke nėra išlikusių gėlynų. Iš E. Andrė knygos teksto galima spręsti, kad jis parkų gėlėms ir puošniems augalams skyrė pakankamą dėmesį[78]. Gėlynai, anot parkų tyrėjo ir architekto A. Tauro[79], nėra savarankiški kompoziciniai elementai; jų paskirtis – papildyti, pagyvinti parko derinius. Daugiamečių gėlynų įveisimui reikėtų atskiro sprendimo techniniame parko tvarkymo projekte.

Svarbiausia, aišku, ne pats žolinių augalų introdukcijos Lentvario dvaro parke faktas, bet jo taikomoji prasmė, ypatingai svarbi besidomintiems parkų tvarkymu ir praktiškai juos tvarkantiems. Dauguma žolinių introducentų – šviesamėgiai ar augantys pusiau pavėsyje, tad jų augimo vietose tikrai nebuvo miško tankmių, kuo dabar virtę dauguma parkų. Jų buvimas duoda mums visiškai naują parko suvokimą, rodydamas, kad parkas – tai ne tik medžiai ir krūmai, o erdvės ir spalvos. Ir iš to išplaukiantį naują suvokimą apie parko tvarkymą: spalvingi dekoratyvūs augalai buvo įveisti tikrai ne tam, kad būtų nušienauti vos pražydę, o tam, kad minimaliomis darbo sąnaudomis būtų pasiektas maksimalus efektas: ryškiaspalvę, nuolat besikeičiančią žolinę parko dangą pakakdavo

[75] Ten pat, A. Kriaučiūnienės teiginiai.
[76] André E. *L'art des jardins*..., p. 677–687 (Les gazons) ir toliau iki p. 750, aprašant gėles ir augalus puošniais lapais (Les fleurs et les feuillages ...)
[77] Ten pat, p. 684.
[78] Ten pat, p. 688 ir toliau
[79] Tauras A. *Lietuvos TSR parkai*, p. 128.

nušienauti 1–2 kartus[80]. O žali, nuolatinės priežiūros reikalaujantys gazonai būdingi tik parkų parteriams, tačiau net ir jie būdavo pagyvinami, kaip minėta, saulutėmis, našlaitėmis.

Atviros erdvės ir vejos yra labai svarbus parko kompozicinis ir planinės struktūros elementas. Anot A. Tauro, vejos, jų plotai ir dalis parko planinėje struktūroje priklauso nuo parkų būklės ir amžiaus, ir gali užimti 5–60 % parko teritorijos[81]. Atvirų erdvių išplėtimas ir atkūrimas yra labai svarbus Lentvario dvaro parko atgaivinimo procese.

20 pav. Tamsiosios plautės (*Pulmonaria obscura*) žiedai keičia spalvą ir puošia parką.

21 pav. Baltažiedės plukės (*Anemone nemorosa*) pavasarinis kilimas Lentvario parke.

22 pav. Lentvario parko parterio kvapiosios našlaitės (*Viola odorata*) augavietė. Įdomu tai, kad Lentvario parke šių našlaičių žiedai ne tik violetiniai, kaip įprasta rūšiai, bet balti.

[80] Kriaučiūnienė A. Pranešimo, skaityto 2007 m. liepos mėn. Lentvaryje seminare „Parkų meno metafizika“, medžiaga.
[81] Tauras A. *Lietuvos TSR parkai*, p. 126.

5. ŽELDYNO FORMAVIMO/REGENERACIJOS PASIŪLYMAI

5.1. Atraminis dendrologinis planas: esama želdyno būklė ir jos keitimo kryptys.

Natūriniai ir archyviniai Lentvario parko tyrimai bei apmatavimai [35] atskleidė daug naujų faktų ir detalių. Tačiau nei istoriniai tyrimai, nei Lentvario dvaro parko istorinės ir meninės raidos apybraiža [16] neatskleidė jokių Lentvario dvaro parko sumedėjusių augalų sąrašų, ar detalesnių paminėjimų. Tik natūriniais tyrimais pagrįstas atraminis planas ir ši apybraiža bei E. Andrė monografija [1][82] gali būti tolesnių parko tvarkymo projektų pagrindas.

Atraminiame plane sumedėjusiai florai ir žolinei augalijai skirtame sluoksnyje 2008 m. nurodėme parko medžius ir krūmus, taip pat kelmų (senųjų medžių) vietas, pažymėdami medžių ir krūmų pavadinimus bei matmenis (kamieno skersmenį centimetrais 1,3 m aukštyje nuo šaknies kaklelio; medžio aukštį metrais; atskirais atvejais – lajos projekcijos matmenis metrais). Atraminiame plane ir kartoschemoje (priedas P3) pažymėjome medžių išdėstymo/išsidėstymo Lentvario dvaro parke būdo tipologines zonas: A – atviros erdvės; R – retmės; T – tankmės (masyvai).

Visose šiose tipologinėse A–R–T zonose medžiai ir krūmai išdėstomi tūriniais-biokonstrukciniais elementais. Lentvario dvaro parke sutinkame beveik visus parkų tyrėjams ir projektuotojams žinomus sumedėjusių augalų biokonstrukcinius elementus: **masyvus** (vad. ir giraitėmis; tai tankmių elementai), išretintus ar išretėjusius masyvus (**retmes**; retu masyvu laikomas derinys, kai vidutinis atstumas tarp medžių neviršija vidutinio medžio aukščio), medžių ir/ar krūmų **grupes arba guotus** (tai nedidelis tankiai augantis medžių arba krūmų, arba medžių ir krūmų derinys, sudarantis vieningą kompaktišką vienetą), **medžių ratus** (vadinami žalieji ratai, žaliosios pavėsinės; Lentvaryje jų buvo keli – apie bokštą ant kalvos ir pavėsinę-altaną), **medžių lizdų** (iš vieno kelmo augančių kelių kamienų dariniai), **medžių eilių** (pvz. parterio tujos) ir **alėjų** elementų, **vienišių** medžių (atstumas nuo pavieniui augančio vienišiaus iki artimiausio masyvo ar retmės turi būti didesnis už visą pavieniui augančio medžio aukštį.

Minėtų tipologinių zonų A–R–T seka ir žaismė bei tūrinių-biokonstrukcinių elementų išdėstymas formuoja parko nuotaiką ir meninį charakterį. Lentvario dvaro parko želdiniai šiuo metu yra pakankamai susivėrę, parko atviros erdvės užspaustos, sumažėjusios ir praradusios reikiamą mastelį bei proporcijas. Tas pirmiausia pasakytina apie parterio erdvę, gožiamą vakarinių tujų (*Thuja occidentalis*) vešliomis eilėmis. Kita užgožta, užspausta erdvė yra prie uolyno parko „Šveicarijos“ zonoje. Kiek galima spręsti iš E. Andrė teorinio veikalo [1] bei kitų jo kurtų parkų analizės, parko uolynas privalo turėti apžvelgiamą atvirą erdvę priešais ir vešlią želdinių „kepurę“ (palygink Užutrakio parko uolyną, Buttes-Chaumont uolynus ir t.t.). Todėl daug kur parke teks retinti medynus, atverti erdves, regyklas ir vaizdus bei perspektyvas iš jų.

Ir šiuo metu (2026 m.) Lentvario dvaro parke reikalingos radikalios priemonės – parko valymas, savaiminių želdinių, darkančių kompozicijos principus, šalinimas, želdinių sanavimas (gydymas), vejų, atvirų erdvių atkūrimas ir formavimas, vaizdų, tapybiškų akcentų atvėrimas. Lentvario dvaro parke, ypač jo pakraščiuose, sulaukėjusiose dalyse, buvusių atvirų erdvių pakraščiuose gausu savaiminių sąžalynų, jaunuolynų, kurie yra puiki terpė ir bazė formuoti išraiškius parko medynus – masyvus, retmes ar medžių guotus. Autentiškų E. Andrė projektavimo metu sodintų išlikusių parko medžių yra apie 20–15 procentų, o gal dar mažiau – tokią išvadą darome kliaudamiesi Robero Malė (Robert Mallet), parko savininko ir puoselėtojo Normandijoje patirtimi[83]. Ir tai yra pakankamai geras rezultatas.

Daug Lentvario parko guobinių (*Ulmus sp*.) medžių turėjo numarinti guobinių maras; paprastąsias egles (*Picea abies*), ir atrodo, didžiąsias pocūges (*Pseudotsuga menziesii*) nudžiovino kenkėjas eglinis žievinis tipografas (*Ips typographus*). Senesni klevai užsikrėtę grybiniu puviniu.

---

[82] André E. *L'art des jardins*..., p. 521–640 (Les plantations), kur pateikiami sumedėjusių augalų sąrašai, p. 677–687 (Les gazons) ir toliau iki p. 750 (Les fleurs et les feuillages ...), kur aprašomos gėlės ir augalai puošniais lapais.

[83] Mallet R. *Renaissance d'un parc /Rebirth of a Park.* Varengeville-sur-Mer: Centre d'Art Floral, 1996. Šiame parke netoli Diepo (Prancūzija) apybraižos autoriai lankėsi 2007 m. birželio pradžioje. Parko šeimininko pasakojimai, pasidarytos foto nuotraukos gali būti puiki bazė Lentvario parko sprendiniams priimti ir vykdyti.

Bendras fitosanitarinės būklės ir vabzdžių pakenkimų lygis Lentvario parke nėra grėsmingas. Mechaninių sužalojimų, šaknų nutrypimo beveik nėra. Bendra medžių ir krūmų būklė Lentvario dvaro parke yra patenkinama ir vidutiniškai gera. Retųjų egzempliorių – karpytalapių medžių *Tilia platyphylos „Laciniata“* ir *Betula pendula „Dalecarlica“* būklę L. Januškevičius vertino kaip vidutinišką (liepos) arba vidutinišką-blogą (beržo)[84].

Lentvario ežero pakrantėse augančius medžius bando griaužti bebrai (23 pav.). Reikėtų atidžiai stebėti šių gyvūnų populiaciją ir ją reguliuoti medžiojant arba gaudant spąstais. Medžių sąžalynuose ežero pakrantėje ir prie upelio-kanalo – čia vyrauja baltieji ir trapieji gluosniai, baltalksniai, pasitaiko įvairaus amžiaus paprastųjų ievų ir kitokių medžių bei krūmų – reikalingi atrankiniai valymo ir formavimo kirtimai.

23 pav. Bebrų dantų žymės ant Lentvario ežero pakrantės medžių „Rivjeros“ zonoje. Foto S. Deveikis, 2008-03-08.

Autentiško parko kūrėjų sodinimo krūmų išlikimo procentas Lentvario dvaro parke yra dar mažesnis nei mūsų minėtas medžių procentas. Krūmų vaidmenį jau aptarėme šios apybraižos 4.2 skirsnyje, pateikėme siūlymą vadovautis L. Čibiro sudarytu sąrašu [42].

Lentvario dvaro sodybos želdyno būklė reikalauja nuoseklios priežiūros ir atidos, ir neatidėliotinų žingsnių. Dar 1966 m. kraštovaizdžio architektas A. Tauras rašė, kad „senųjų parkų želdinius reikia pradėti tvarkyti, pašalinant išdžiuvusius medžius ir išnaikinant visokius menkaverčius krūmus“[85]. Pridėtume, – ir menkaverčius sąžalynus, ligotus, pažeistus medžius. Kai kuriuos kirstinus medžius parodėme atraminiame plane, tačiau didžioji dalis kirstinų medžių ir krūmų turėtų būti atrinkta tiesiogiai parke, vertinant konkrečius dendrologinius, ekologinius, kompozicinius, estetinius ir kitokius kriterijus.

Pirmiausia tvarkytina erdvė ir struktūrinė dalis – Lentvario dvaro parko parteris. Čia **šalintinos vakarinių tujų eilės**, savaiminiai krūmai. Kita neatidėliotinai kirviu ir pjūklu tvarkytina parko struktūrinė dalis – akmenimis, dirbtinių uolų imitacijomis įrėmintų upelių, tiltų ir slenksčių aplinka. Avarinę grėsmę grotui kėlė **liepa** (kamieno perimetras 198 cm, aukštis 24 m), auganti tiesiai virš groto skliauto pleištinio akmens, ją reikėjo iškirsti. „Groto skliauto konstrukcijoje jau yra įplyšimų, sukeltų medžio šaknų. Atkreipiame dėmesį, kad kertant medį negalima naudoti sunkios technikos groto skliautas jau yra pažeistas ir galėtų sugriūti“ – 2007-08-11 rašė čekų arboristas Martin‘as Nemec‘as [4][86].

„Glaustai apibūdinus, **parkas yra gamtos sklypas**, kurio želdiniai architektūros priemonėmis estetiškai suformuoti arba pritaikyti žmonijos kultūros, mokslo, poilsio, sveikatingumo reikmėms. Todėl visavertiškai saugomi, prižiūrimi ir tvarkomi jie gali būti tik atsižvelgus į visus sudėtinius komponentus, kaip to reikalauja tarptautinė istorinio kraštovaizdžio ir želdynų Florencijos chartija“, – rašoma ilgalaikėje istorinių želdynų tvarkymo programoje[87]. Kaskadomis, grotos-tiltelio ir kitų

[84] Januškevičius L. *Lietuvos parkai*..., p. 456; 471.
[85] Tauras A. *Lietuvos TSR parkai*..., p. 137.
[86] Asmeninis apybraižos autorių archyvas, 1990–2025.
[87] Ilgalaikė dvarų paveldo objektų – istorinių želdynų (parkų) tvarkymo programa, patvirtinta KVAD prie Lietuvos Respublikos Kultūros ministerijos direktoriaus 2005-01-10 įsakymu Nr. Į - 09. Prieiga per internetą (2005): http://www.heritage.lt/programos/istoriniai_zeldynai.htm

akmens pyne įrėminto ir vingraus pasivaikščiojimo takelio palydimo upelio atkūrimas Lentvario dvaro parke yra svarbesnis nei želdinių prie šio upelio įrenginių/statinių išsaugojimas. Jei želdinys kenkia architektūriniam įtaisui ar statiniui, ardo ar griauna architektūros elementą, želdinys turi būti šalinamas arba mažinamas želdinio neigiamas poveikis. Todėl siūlėme pašalinti liepą nuo dirbtinių uolų grotos (žr. *Lentvario dvaro parko istorinės ir meninės raidos apybraižoje*)[88].

Be abejo, **kirtimų Lentvario dvaro parke** tikslas yra vertingiausių parko želdinių puoselėjimas ir buvusių kompozicinių detalių bei kompozicinės parko visumos atkūrimas. Tuo pačiu tai bus ir parko fitosanitarinės ir estetinės būklės gerinimas. Kirtimais ir sąžalynų šalinimais teks atkurti Lentvario dvaro parko erdves, ertmes ir retmes. **Parkų erdvės yra svarbesnės nei tankmės**, teigė A. Tauras[89], jos padeda eksponuoti sumedėjusių augalų estetines savybes. Retai medžiais užsodintos erdvės ir išretėjusios ar išretintos parko medynų dalys leis eksponuoti ir žolynus, jų ekologines ir estetines savybes. Atvirų erdvių ir retmių Lentvario parke turėtų būti apie 45–50 proc. visos parko teritorijos.

Išretintos tankmės pagerins parko aeracijos ir mikroklimato sąlygas, įleis saulės šviesos ir šešėlių žaismės teritorijos paviršiuose ir žolynuose, **sukurs daugiaplanį parko vaizdų ažūrą**. Žolinių augalų bendrijos (ir plokštuminės biokonstrukcijos) Lentvario dvaro parke yra susiformavusios ir gali būti kol kas paliekamos savaiminei raidai, stebint jų kaitą (24 ir 25 pav.). Detalesniems Lentvario dvaro parko žolynų tyrimams reikėtų skirti studentiško dėmesio[90].

24 ir 25 pav. Lentvario dvaro parko žolynų bendrijos, jose gausu pavasarį žydinčių augalų

Biologinės įvairovės išsaugojimui ir gausinimui Lentvario dvaro parke bus reikalingas dėmesingas dendrofloros asortimento gausinimas, t.y. **naujų rūšių medžių ir krūmų sodinimas**. Čia parenkant augalus būtina atsižvelgti į pagrindinę želdyno paskirtį – rekreacinę- kultūrinę (ir tik po to edukacinę, mokslinę ir pan.). Želdyno paskirtis yra tiesiogiai susijusi su jo būdu ir pavidalu. Lentvario dvaro parke turi vyrauti nuosaikus augalų bendrijų projektavimas ir formavimas. Individualus Lentvario dvaro parko asortimento gausinimas nuolat turi būti derinamas su E. Andrė monografijos sąrašais ir XIX a. pabaigos-XX a. pradžios želdininkystės pasiekimais. Kaip jau minėjome, siūlome vadovautis apybraižos prieduose P4 ir P5 pateikiamais sąrašais[91].

---

[88] *Lentvario dvaro parko istorinės ir meninės raidos apybraiža*, 2010; taip pat 2026 m. tyrimų studijos-apibendrinimo pirma dalis: : „Lentvario dvaro parko istorinės ir meninės raidos studija. Žvilgsnis į parko kompozicijos vitališkumą“ / parengė V. Deveikienė ir S. Deveikis, 2026.

[89] Tauras A. *Mūsų parkai*, 1989, p. 9.

[90] Pavyzdžiui, Vilniaus universiteto ar Vilniaus pedagoginio universiteto studentų gamtininkų praktikų metu.

[91] Du šaltiniai *Dendrologia Lithuaniae*, t. 6 leidinyje (Vilnius, 2002): Skridaila A. Leono Čibiro pasiūlytas VU Botanikos sode Krūmyne augintinų sumedėjusių augalų sąrašas // *Dendrologia Lithuaniae*, t. 6, p. 133–135; Ėringis K. ir kt. Gamtovaizdžių įvairovės ir ekoestetinės kokybės kūrimas ir globa saugomose ir krašto etaloninėse teritorijose panaudojant sumedėjusių augalų grupes ir cenozes // *Dendrologia Lithuaniae*, t. 6, p. 19–28.

5.2. Parko optimalios dendrologinės struktūros vystymas

Parko/želdyno kaip sodybos vidinę aplinką formuojančio sando reikšmė Lentvario dvaro sodyboje labai didelė. Jo meninė raiška yra tarptautinio pripažinimo verta vertybė, didinanti vietos - visos Lentvario gyvenvietės (miesto), dvaro sodybos pastatų (komplekso ir kiekvieno atskirai) patrauklumą ekonomine (rinkos) ir socialine (prestižo) prasme. Todėl parko vientisumo išsaugojimu turėtų būti suinteresuoti visi parko teritorijoje esančio nekilnojamojo turto savininkai, naudotojai, nuomininkai, visi parko teritorijos (žemės sklypų) naudotojai ir nuomininkai, taip pat ir nuomotojai. Parkas yra ekonominis išteklius, kurio vertė ir nauda yra aktuali visiems savininkams ir visuomenei. Ekonominė sinergija čia pasireiškia abipuse nauda verslo ir kultūros, ekonominės galios ir prestižo, meninių vertybių puoselėjimo ir jų vertės didinimo požiūriu.

Dendrologinės ekspozicijos ar kolekcijos statusas šiame parke nėra ir negali būti pirmaeilis siekis. Kaip minėta Lentvario dvaro parko istorinės ir meninės raidos apybraižoje [16], p**irmiausia reikėtų išspręsti parko vandenų sistemos atgaivinimo** (avarinės būklės likvidavimo) klausimus, parko kelių ir takų tinklo atkūrimo ir adaptavimo parko lankytojams – rūmų savininkui ir kitiems – sprendinių ir strateginių scenarijų klausimus, ir tik tada imtis kryptingos parko želdinių formavimo ir struktūros vystymo veiklos.

Parko erdvės, želdiniai turėtų būti formuojami atidengiant vaizdus ir išryškinant medynų kontūrus, t.y. laikantis tapybiško parko modelio , kuris vyravo XIX a. pab.–XX a. pradžios Europos parkų mene, ir kuris buvo reprezentuotas E. Andrė monografijoje, savotiškoje parkų meno Biblijoje,- ji ir turi tapti tikrąja Knyga Lentvario parko želdinių tvarkytojams. **Yra keletas neišvengiamų sprendimų**, kurie turės būti padaryti (mes siūlome juos padaryti), būtent:

- atvirų erdvių padidinimo, parterio tujų pašalinimo sprendiniai;
- aptvertos Lentvario dvaro parko centrinės dalies sąsajų (funkcijų ir vizualinio ryšio) su likusia parko dalimi sprendiniai, tarp jų ir susiję su želdinių tvarkyba;
- autentiško parko takų tinklo ir vandenų sistemos regeneravimo sprendiniai ir su tuo susiję želdinių tvarkymo sprendiniai.

Esminę Lentvario dvaro parko parterio meninę-architektūrinę funkciją – harmoniją su pastatu, plokštumos (parteris) ir vertikalės (rūmai) santykį, ryšį su šalia plytinčiu ežeru – gožia **peraugusios tujos**. Pasodintų tujų funkcija buvo akcentuoti parterio pakraščius, jos turėjo būti arba karpomos arba atnaujinamos. Taigi, pašalinus peraugusias tujas, naujai suformuojant/atkuriant parterio įgilintą plokštumą, žemų želdinių išdėstymas ir asortimento parinkimas bus labai atsakingas techninio projekto etapas. Siūlomas radikalus parterio atnaujinimo principas turi pasitarnauti autentiškos ir intelektualiai meniškos aplinkos formavimui.

Vilniaus universiteto Gamtos fakulteto mokslininkai Vytautas Dvareckas (1928–2005) ir Evaldas V. Navys (1937–2015) nustatė, kad savaiminės sumedėjusios floros teritorinis pasiskirstymas yra glaudžiai susijęs su reljefo cokolių struktūra (sudėtimi) ir tekstūra (sluoksniuotumu)[92]. Taigi ir parkuose teritorijos reljefas, litologinis substratas, drėkinimas, šlaitų polinkis ir ekspozicija, lemiantieji paviršinę drėgmę bei šilumos sąlygas veiksniai yra palyginti pastovus pagrindas, nuo kurio iš esmės priklauso antriniai – sumedėjusioji ir žolinė augalija. Anot minėtų autorių, šlaitų kraštovaizdžiai ant moreninio priemolio cokolių yra patys derlingiausi, padengti mišriais medynais, kuriuose dažnai vyrauja kietieji lapuočiai: paprastasis klevas, paprastasis ąžuolas, kalninė guoba[93].

Lentvario dvaro parko dendrofloros asortimentas patvirtina čia esant derlingą augavietę, kur gali tarpti įvairūs augalai; senojo parko priedanga taip pat yra papildomas augimo sąlygas lengvinantis veiksnys naujai sodinamiems sumedėjusiems augalams. Tačiau labai plėsti medžių asortimento tikrai nesiūlytume,- pirmiausia verta pasirūpinti spygliuočių: paprastųjų eglių (*Picea*

---

[92] Dvareckas V., Navys E. Lietuvos reljefo cokolių ir miško bendrijų sąsajų ypatumai // *Dendrologia Lithuaniae*, t. 6. – Vilnius, 2002, p. 11–18.
[93] Ten pat, p. 17.

abies), didžiųjų pocūgių (*Pseudotsuga menziesii*) ir jos formų atsodinimu (parke turime daug šių spygliuočių kelmų). Būtina rasti vietas europinio maumedžio (*Larix decidua*) giraitėms ir guotams. Reikėtų pagalvoti ir apie kitų rūšių maumedžių, kanadinės (baltosios) eglės (*Picea glauca*) vieno kito egzemplioriaus įveisimą.

Lapuočių medžių asortimentą galėtų pagausinti klevų (*Acer*), ąžuolų (*Quercus*), šermukšnių (*Sorbus*) kolekcijos, sodinant šiuos egzempliorius grupėmis ir vienišiais masyvų pakraščiais ar giraitėse. K. Ėringis ir kiti autoriai[94] pateikia veistinų medžių ir krūmų analizę **ekoestetinės kokybės ir įvairovės padidinimui**, aptariamos tokio sąrašo savybės [21].

Krūmų asortimentas, atkuriant Lentvario dvaro parko tapybiškas panoramas ir akcentus, galėtų ir turėtų būti gerokai pagausintas. Apybraižos prieduose (4 ir 5) pateikiamas **krūmų sąrašas** galėtų būti įdiegtas Lentvario dvaro parke kuo išsamiau. Tačiau reikia vengti, kaip jau minėta, XIX a. pradžios „britiško grožybių chaoso“, kurį aprašė vokiečių kraštovaizdžio architektas.

XIX a. pradžioje Angliją aplankęs vokiečių kraštovaizdžio architektas F.L. Škėlis (Friedrich Ludwig von Sckell, 1750–1823) taip pakomentavo to meto anglų sodininkystės principus: „per neproporcingą medžiagų gausybę nebežino kurį panaudoti pirmiausia: vos išsirenka vieną, o jį patraukia kitas, paskui – trečias, ketvirtas ir taip toliau. Kiekvienas medis ir kiekvienas krūmas turi tam tikro žavesio (...) ir galų gale, kad nieko neprarastų, jis griebia visus... Todėl anglų sodai man tikras tarpusavyje nesusietų grožybių chaosas“.[95]

Jau apybraižos 2.6 skirsnyje rašėme, kad Lentvario dvaro sodybos parkas, kaip ir kiti E. ir R. Andrė projektuoti parkai Lietuvoje yra V. Robinsono (William Robinson, 1838–1935) ir kitų autorių (tarp jų, žinoma, ir Andrė) propaguoto **„laukinio sodo“ (*the Wild Garden*) idėjų triumfo vieta**. Parkų meninės savybės negali priklausyti vien tik nuo atvežtinių introdukuotų augalų. Augalų ekologija ir jų darna su vietovės kraštovaizdžiu XX a. pradžioje ir dabar kraštovaizdžio architektūrai yra tokia pat svarbi, kaip geometrija Renesanso sodų meistrams[96].

Lentvario dvaro parko kūrėjo draugystė su anglų parkų meno grandu[97], jo teiginių ir darbų citavimas savo knygoje[98], vietinės žydinčios žolynų augalijos aprašymai turi būti intelektualiai suvokti ir įsisavinti, kad Lentvario dvaro parko meninė augalų raiška atkartotų parko kūrėjo principus ir postulatus, kurių nepaneigė, priešingai, kuriuos patvirtino visa XX a. parkų meno plėtotė.

Parko natūralumas, tapybiški peizažai, vietinės sumedėjusios ir žolinės augalijos dominavimas yra didelė vertybė, kuri turi būti puoselėjama tiek Lentvario dvaro parko atkūrimo techniniame projekte, tiek parko tvarkyboje, nuolat žvilgčiojant į parko kūrėjo monografiją [1] ir jo kurtų parkų restauravimo pavyzdžius Prancūzijoje, pagaliau pas mus Lietuvoje – Palangoje (čia turime ir parko kūrimo aprašymą lietuvių kalba [2]). Mūsų jau minėta Mutjero (*Bois des Moutiers*) parko atgaivinimo patirtis[99] turi būti analizuojama ir kūrybiškai diegiama Lentvario dvaro parke.

Lentvario dvaro parko **dendrologinės struktūros puoselėjimas turi būti patikėtas sodininkui**, parko priežiūros specialistui. Jis galėtų ir turėtų būti pagrindinis Lentvario dvaro parko atnaujinimo ir tvarkybos darbų organizatorius ir vykdytojas.

---

[94] Ėringis K. ir kt. Gamtovaizdžių įvairovės ir ekoestetinės kokybės kūrimas ir globa saugomose ir krašto etaloninėse teritorijose panaudojant sumedėjusių augalų grupes ir cenozes // *Dendrologia Lithuaniae*, t. 6, p. 19–28.

[95] Cituojama pagal: Pilkauskas R. *Pagrindiniai augalai Lietuvos želdynams*. Vilnius: VDA leidykla, 2008, p. 9–10.

[96] Pilkauskas R. *Pagrindiniai augalai Lietuvos želdynams*. Vilnius: VDA leidykla, 2008, p.10.

[97] Žr. Echanges et relations amicales centre Edouard André et William Robinson par Janine Christiany in: *Edouard André (1840-1911). Un paysagiste botaniste sur les chemins du monde* / sous la direction F. André et S. de Courtois. – Paris: Editions de l'Imprimeur, 2001, p. 121–127.

[98] André E. *L'art des jardins*..., figures 382; 385.

[99] Mallet R. *Renaissance d'un parc /Rebirth of a Park.* Varengeville-sur-Mer: Centre d'Art Floral, 1996 [36] (apybraižos autorių asmeninėje bibliotekoje). Taip pat žr. *Lentvario dvaro parko istorinės ir meninės raidos apybraiža*, 2010/ parengė V. Deveikienė ir kt. [16] ir asmeninis apybraižos autorių archyvas [4].

6. APIBENDRINIMAS IR IŠVADOS

Europos kraštovaizdžio konvencija numato, kad kraštovaizdis yra svarbiausias žmonijos aplinkos elementas kultūrai formuoti, paveldui išsaugoti, europietiškajam identitetui sutvirtinti[100]. Šiandienos situacijoje kultūros ir gamtos paveldas, o pirmiausia kraštovaizdžio paveldas vis labiau suvokiamas kaip „teritorijos intelektas“. Senas parkas – visada yra „teritorijos intelektas“, kultūrinio turizmo traukos židinys.

Lentvario dvaro parkas kartu su dar dviem E. ir R. Andrė kurtais parkais Trakų Vokėje ir Užutrakyje yra Vilniaus areale, kur šiuo metu vyksta pakankamai aktyvūs gamtinio ir kultūrinio kraštovaizdžio transformacijos procesai. Urbanizacija, rekreacinių išteklių poreikis, didmiesčio išorinė struktūra suponuoja visų visuomenės sluoksnių ir interesų grupių, valstybės ir savivaldybių (šiuo atveju Vilniaus miesto ir Trakų) lūkesčius bei sprendimų potencialą. Visi trys parkai (kaip ir ketvirtasis – Palangos) yra **nacionalinio ir tarptautinio lygmens kultūrinės-meninės vertybės**, vietovių ir viso Vilniaus regiono ekonominio potencialo didinimo priemonės. Lentvario dvaro sodybos ir parko ekologinė rekreacinė, kultūrinė – edukacinė funkcija yra ir darosi vis svarbesnė augant Vilniaus miesto poreikiams. Lentvario **parko pritaikymas lankymui**, jo viešųjų erdvių konteksto stiprinimas turėtų būti Vilniaus miesto, Trakų rajono savivaldybių ir, žinoma, Vilniaus apskrities bendras rūpestis.

Parkas - tai savotiška **estetizuota gamtos substancija**, jos koncentratas; teritorija, kurios grožis suvokiamas joje pačioje esant ar, daugeliu atvejų, ir žvelgiant iš toliau. Todėl šios teritorijos žemės paviršiaus formavimui, plokštuminių ir tūrinių-erdvinių biokonstrukcijų, vandens telkinių ar takų dangų paviršių puoselėjimui, gamtinės estetikos – tapybiškumo *pittoresque* paryškinimui, žmogiškųjų prasmių suteikimui, taip pat meninės visumos eksponavimui ir suvokimui turi būti skiriamas nuolatinis dėmesys. Lentvario dvaro sodybos/**parko siluetas yra iškilus** su akcentuota centrinių rūmų smaile, turintis kelis elevacinius židinius tiek prie dvaro rūmų, tiek parko teritorijoje, - toks jis ir turi būti išsaugotas.

Želdiniai, augalija yra viena svarbiausių parko substancijos medžiagų, ir ta medžiaga yra gyva, priklausanti nuo gamtinių sąlygų. Lentvario dvaro parko optimali struktūra ir **augalija fiziškai yra išlikusi**. Ji turi būti vystoma ir plėtojama, augalijos asortimentas gausinamas, atsižvelgiant į naujai susiklosčiusią nuosavybės ir naudojimo situaciją. Todėl dendrologinės dalies, medynų (tankmių), erdvių, ertmių ir retmių formavimo pasiūlymai turi būti siejami su Lentvario dvaro parko zonavimo ir struktūros atkūrimo ir plėtotės pasiūlymais pateiktais Lentvario dvaro parko istorinės ir meninės raidos apybraižoje [16][101]. Rengiant Lentvario dvaro parko ir visos sodybos naudojimo scenarijus pagal naują nuosavybės ir naudojimo sanklodą, būtina išspręsti prie gamybinės fabriko zonos priskirtos ir užtvertos parko dalies prijungimo (fiziškai ir funkciškai) klausimą. Spręstinas fabriko tvoros nukėlimo ir iš tvenkinio toje teritorijoje ištekančio upelio istorinės vagos (pagal senuosius planus) atstatymo klausimas.

Šiuo metu Lentvario dvaro parke yra išlikę/auga per 68 taksonus sumedėjusių augalų (paskutinioji parko inventorizacija 1988 m. nurodė parke augant 63 dendrofloros taksonus; mūsų dendrologinių tyrimų apybraižos sąraše ir sąvade yra **68 taksonai**). Drįstame teigti, kad Lentvario dvaro parke auga dygioji eglė (*Picea pungens*) ir pilkoji didžioji pocūgė (*Pseudotsuga menziesii f. caesia*). Tikėtina, kad Lentvario dvaro parke auga būtent per 68 dendrofloros taksonus, nes ne visus sumedėjusius augalus identifikavome, ypač iš karklų/gluosnių (*Salix*) genties. Atskirai reikėtų pasidomėti miškinės obels ir naminės obels (*Malus* sp.) egzemplioriais ir genofondu, o vykdant medynų valymo darbus reikėtų saugoti senas obelis, gal jos yra dvaro soduose augintų veislių.

Lentvario dvaro parke, kaip ir kiekviename, yra erdvių ir aukštais želdiniais apaugusių tankmių. Erdves sudaro pievos, vandens telkiniai ir aikštelės bei parteris („užspaustas“ vakarinių

[100] *Europos kraštovaizdžio konvencija/ European Landscape Convention and Explanatort Report*. Vilnius: Aplinkos ministerija, 2001. – 28 p.

[101] *Lentvario dvaro parko istorinės ir meninės raidos apybraiža*, 2010/ parengė V. Deveikienė ir kt., 5 ir 6 skyriai.

tujų), o tankmes – stambūs medynai (masyvai), medžių grupės, kurių lajos beveik visiškai dengia žemės paviršių. Be to, Lentvario parke dar yra retmių, tai retai medžiais užsodintos erdvės arba išretėjusios medynų dalys. **Parkų erdvės ir retmės yra svarbesnės nei tankmės** – teigiama parko tyrėjų ir projektuotojų tekstuose. Didžiausia Lentvario dvaro parko medynų vertybė – kontūrų vingrumas, paryškintas vaizdingais svetimžemių medžių ir krūmų akcentais, aikštelių ir laukymių kaita, lapijos spalvų ir faktūros įvairovė, ir, žinoma, panoraminės slėnio ir daubų erdvės.

Lentvario dvaro parkas yra šiek tiek praradęs atvirų erdvių, jo **želdiniai** yra gerokai sutankėję ir sulaukėję, daug savaiminio sužėlimo ir suaugusių medžių (pirmiausia klevų). Autentiškų želdinių, sodintų pagal pirminį parko projekto autorių sumanymą, tėra išlikę apie 12–15 proc. Todėl didelės atidos reikalavo (ir ateityje reikalaus) senųjų kelmų analizė; pagal galimybes atraminiame plane stengėmės pažymėti tokius kelmus, nurodyti augusio medžio gentį ar rūšį. Parko medynų valymo ir atskirų želdinių šalinimo darbai turi būti atliekami vadovaujantis šia apybraiža ir atraminio plano želdinių sąvadu bei apybraižos autoriaus konsultacijomis natūroje.

Naujas želdyno dalies inventorizacijos ir arboristinio vertinimo **atraminis planas** (atraminio plano sluoksnis) pateikiamas kartu su želdinių (medžių, kelmų krūmų) sąvadu-kortele atskiru priedu. Želdyno atraminis planas pateikiamas suskirstytas trimis segmentais, bet bendru medžių sąrašu. Šia medžiaga (2026, UAB Želdynų vizija“, darbo vadovas dr. Julius Bačkaitis) turėtų būti laikomasi sprendžiant parko medynų formavimo, valymo, ugdymo klausimus. Pateikiamas elektroninis skaitmeninis planas, kuriame visi sprendiniai bus aktualizuoti ir aktualizuojami.

Teikiame tokias pagrindines **išvadas ir esminius pasiūlymus**:

1. Lentvario dvaro parko reikšmė dendrologijos požiūriu yra gana svari ir didelė. Vertinga augavietės ir **dendrologinės sudėties visuma**, kuri leidžia Lentvario dvaro parką laikyti dendrologiškai turtingu, turi būti išsaugoma ir gausinama, sodinant egzistuojančios sudėties (sąrašo) ir naujo asortimento sąrašų medžius ir krūmus. Dendrologiškai vertingi medžiai auga sutelktai daugelyje parko zonų ir formuoja želdinių kompozicijų židinius beveik visame parke.

2. Lentvario dvaro parko erdvės turi būti atkuriamos, laikantis susiklosčiusios parko erdvių sanklodos, **suformuojant erdvių-retmių-tankmių kaitą** ir žaismę, vingrius erdvių kontūrus. Vandens telkinių erdvės lomose ir spygliuočių siluetai kalvelėse kuria/imituoja kalvoto ar net kalnų peizažo nuotaiką. Ši nuotaika turi būti išlaikoma ir stiprinama želdinių pagalba – vaizdingais gojeliais ar vienišių akcentais aikštelių ir laukymių pakraščiais. Reikėtų atsodinti akcentuojančius ir vaizdus kadruojančius želdinius, parodytus atraminiame plane.

3. Lentvario dvaro parko **medynų valymo ir formavimo darbai**, iškertant perteklinius ar ligotus medžius ir sąžalynus, turi būti vykdomi nuosaikiai per keletą metų, užtikrinant autorinę šios apybraižos ir parko atkūrimo projekto autorių priežiūrą. Parko medžių kirtimas leidžiamas tik žiemos periodu – nuo lapkričio vidurio iki kovo pradžios (kad nebūtų trikdomas paukščių ir kitų smulkiosios faunos atstovų gyvenimo ciklas), prieš tai tinkamai pažymėjus kirtimui medžius ir gavus kirtimo bilietą. Nukirsta mediena turi būti utilizuojama iš karto, kad parke mediena, vengiant ligų ir kenkėjų židinių, nebūtų sandėliuojama. Smulkios šakelės galėtų būti kompostuojamos arba paskleidžiamos parko medynuose-tankmėse.

4. Lentvario dvaro parko **parterio tujos šalintinos** kiek vėliau – bebaigiant dvaro centrinių rūmų (pilies) restauravimo darbus. Rūmus supančius želdinius šlaituose reikia retinti, formuojant ažūrinius medynus arba ertmes. Tai leistų atverti vaizdus į Lentvario dvaro rūmus iš įvairių apžvalgos taškų ir lygių; taip pat vaizdus į apylinkes iš rūmų, taip sustiprinant Lentvario dvaro parko ekstravertiškumą.

5. Lentvario dvaro parko **želdinių laukiniškumo** (*Wild Garden*) **ir tapybiškumo** (*pittoresque*) principų puoselėjimas turi būti etapiškas, nuoseklus ir nuolatinis. Čia pavyzdžiu gali būti Palangos, Užutrakio parkų Lietuvoje ir kitų E. Andrė kurtų parkų Europoje puoselėjimo darbai.

6. Lentvario dvaro parko susiformavę **žolynai**, jų rūšinė sudėtis yra saugotina vertybė. Pavasarį ir vasarą žydinčių augalų kaita atvirose erdvėse ir retmėse yra dekoratyvi ir teikianti parkui spalvų gamą. Tankmių žolinė augalija yra unksminė, ir jos struktūra, spalvos ir tekstūra puikiai dera su medynų sudėtimi. Parko zonų biocenozių įvairovė atitinka augaviečių dirvožemio, drėgmės, apšvietimo sąlygas ir yra puikus indikatorius bei dekoratyvinis elementas parko želdiniuose.

ILIUSTRACIJŲ SĄRAŠAS

1 pav. Lentvario dvaro parko vandenų sistemos topografinė nuotrauka, UAB „Geo Planum“, 2026. P. 4.
2 pav. Nekilnojamosios kultūros vertybės – Lentvario dvaro sodybos – teritorijos ribų planas, 2013. Šaltinis: KPC, KPD duomenų bazė.
3 pav. Bendras Lentvario dvaro sodybos želdyno/parko vaizdas. XX a. 3-čio dešimtmečio aerofotonuotrauka iš Varšuvos archyvų. P. 8.
4 pav. Kraštovaizdžio architekto A. Tauro sudaryti Lentvario dvaro parko planai: a) iš 1966 m. leidinio 1959 m. inventorizacijos duomenimis; b) iš 1989 m. leidinio pagal 1983-86 m. parko inventorizacijos duomenis. P. 8.
5 pav. Vakarinės tujos (*Thuja occidentalis*) kelmas. Rievės rodo amžių, – šiuo atveju 67 metus. Fotogr. S. Deveikio, 2008-03-08.
6 pav. Lentvario ežeras kaip kompozicinė priemonė ir eksponentinis veidrodis labai sėkmingai panaudotas formuojant Lentvario dvaro sodybą ir parką. Foto S. Deveikio, 2008-04-27. P. 14.
7 pav. Ežero duburys apsuptas kalvų ir lomų kuria įvairias eksponavimo ir apžvalgos galimybės. Foto S. Deveikio, 2008-04-27. P. 14.
8 ir 9 pav. Lentvario dvaro sodybos/parko teritorijoje vyrauja apystačiai ir smulkiai kalvotasis daubotasis vietovaizdis. Archyvinės nuotraukos, 1904 m. [iš 32]. P. 14.
10 pav. Lentvario dvaro parko reprezentacinės dalies krūmų grupė, 2008-03-08. P. 17.
11 pav. Lentvario dvaro sodybos ūkinio kiemo želdyno dalies vaizdas, 2008-03-08. P. 17.
12 pav. Lentvario dvaro parko kalvos su uolynų takeliu vaizdas. Foto S. Deveikio, 2008-04-10. P. 18.
13 pav. Vakarinė tuja (*Thuja occidentalis*) ir tvenkinių vaizdas. Foto S. Deveikio, 2008-05-17. P.18.
14 pav. Medžių grupė prie vasarnamio. Foto S. Deveikio, 2008-05-17. P. 19.
15 pav. Pilkoji didžioji pocūgė (*Pseudotsuga menziesii f. caesia*) Lentvario parke. Foto S. Deveikio, 2008 m. liepos mėn. P. 19.
16 pav. Lentvario dvaro parko kūrėjai ir dendrologinės dalies autoriai (iš kairės į dešinę): Ed. Andrė (1840–1911), Renė Andrė (1867–1942) ir Jules Buyssens (1872–1958). P. 20.
17 pav. Lentvario dvaro parko parterio vakarinių tujų (*Thuja occidentalis*) eilėse matyti skirtingo amžiaus bei kamienų storio medžiai, 2008 m. pavasaris. P. 24.
18 ir 19 pav. Lentvario dvaro parke krūmai buvo ir lieka svarbi kompozicijų raiškos priemonė. Kalninis serbentas (*Ribes alpinum*) ir totorinis sausmedis (*Lonicera tatarica*). 2008 m balandis–gegužė. P. 25.
20 pav. Tamsioji plautė (*Pulmonaria obscura*). P. 27.
21 pav. Baltažiedė plukė (*Anemone nemorosa*). P. 327.
22 pav. Lentvario parko parterio kvapiosios našlaitės (*Viola odorata*) augavietė. P. 27.
23 pav. Bebrų dantų žymės ant Lentvario ežero pakrantės medžių „Rivjeros“ zonoje. Foto S. Deveikio, 2008-03-08. P. 29.
29 ir 30 pav. Lentvario dvaro parko žolynų bendrijos; jose gausu pavasarį žydinčių augalų. P. 30.

LITERATŪRA IR ŠALTINIAI

1. André E. *L'art des jardins. Traité général de la composition des parcs et jardins*. – Paris: Masson, 1879. Re-édition par Laffitte, Marseille, 1986, 888 p.
2. Andrė R. Palangos parkas (Kuršių žemė)/Parc de Polangen (Courlande)//*Kelionės ir pramogos*, 1999, Nr. 5, p. 7–9.
3. Andrė Olivier F., Deveikienė V., Deveikis S. Eduardo Andrė kūrybos paveldas Vilniaus miesto plėtros kontekste // *Parkas mieste – socialinis ir ekonominis veiksnys*. Tarptautinės konferencijos medžiaga. Vilnius, 2005-10-05. Vilnius: Lietuvos turto vertintojų asociacija, 2005, p. 91-102; taip pat *Urbanistika ir architektūra/Town Planning and Architecture*, 2006, t. 30, Nr. 1, p. 38–46.
4. Asmeninis apybraižos autorių archyvas "Sur les traces d'Edouard Andrė" (pastabos, R. Andrė laiškų kopijos ir užrašų knygelių konspektas, ekspedicijų, ekskursijų kelionių užrašai ir foto archyvas; kt.), 1990–2025.
5. Autorių kolektyvas. *Dekoratyvinė sodininkystė*. /aut. T. Šešelgienė ir kt. Vilnius, 1963.
6. Autorių kolektyvas *Dendrologija*, 2 papildytas leidimas /L. Čibiras ir kt., sudarė V. Ramanauskas. Vilnius: Mintis, 1973. 319 p.
7. Autorių kolektyvas. *Lietuvos dendroflora* / M. Navasaitis ir kt. – Kaunas: Lututė, 2003. 576 p.
8. Balčiūnienė V., Tauras A. E. Andrė kūrybinio palikimo apžvalga ir buv. Lentvario dvaro parko esamos padėties tyrinėjimai bei analizė, Vilniaus dailės akademija, Mokslo ir kūrybos centras, 1985 (mašinraštis).
9. Bugailiškytė M. Lentvario dvaro sodybos individualus apsaugos ir naudojimo reglamentas, 1995, PRPI, 1, 2 t. Prieiga per internetą: http://www.heritage.lt/dvarai
10. Brundzaitė E. E. Andrė kūrybos nagrinėjimas. – PRPI mašinraštis, 1970; taip pat Brundzaitė E. Žaliojo grožio principai // *Architektas*, 1997, Nr. 2-3; p. 82–85.
11. Ciolek G. *Ogrody Polskie*. Warszawa: Arkady, 1978, s. 208–209, 212.
12. Čibiras L., Deveikis S., Labanauskas K. Lietuvos parkų inventorizacijos metodika //*Paminklotvarkos darbai ir problemos*. Mokslinės techninės konferencijos 1990 04 17-19 d. Vilniuje pranešimų tezės. – Vilnius: PRPI, 1990, 46–48 p.
13. Deveikienė V., Deveikis S., Lentvario dvaro sodyba parkotyros ir parkotvarkos žvilgsniu // *Žemėtvarka ir melioracija*, 2000, Nr. 2 – p. 72–77; taip pat Voruta, 2001-10-20, Nr. 20 (494), p. 4–5. ir prieiga per internetą: http://www.is.lt/traku.zeme/rajonas/lentvarioparkas.htm
14. Deveikienė V., Deveikis S. Prancūzų kraštovaizdžio architektas E. Andrė ir Lietuva // *Trakai ir pasaulio paveldas*. „Galvės" priedas, 2005-08-12, Nr. 8 (8), p. 1-3 ir 2005-09-09, Nr. 9 (9), p. 3.
15. Deveikienė V., Deveikis S. Prancūzų kraštovaizdžio architektūros kūrėjų paveldas Lietuvoje. Parkotyros ir parkotvarkos žvilgsnis į Andrė kurtus parkus // *Archiforma*, 2006, Nr. 1 (33), p. 65–70.
16. Deveikienė V., Deveikis S. *Lentvario dvaro parko istorinės ir meninės raidos apybraiža*. Vilnius, 2010.
17. Deveikis S. Edouard'o Andrė architektūrinių sprendimų principai ir dendroflora // *Dendrologia Lithuaniae*, t. 4. – Vilnius, 1998, p. 100–104.
18. Dvareckas V., Navys E. Lietuvos reljefo cokolių ir miško bendrijų sąsajų ypatumai // *Dendrologia Lithuaniae*, t. 6. – Vilnius, 2002. P. 11–18.
19. *Edouard André (1840-1911). Un paysagiste botaniste sur les chemins du monde* / sous la direction F. André et S. de Courtois. – Paris: Editions de l'Imprimeur, 2001. ISBN: 2-910735-35-4; ISSN: 1285-347X. – 336 p.
20. *Europos kraštovaizdžio konvencija/ European Landscape Convention and Explanatort Report*. – Vilnius: Aplinkos ministerija, 2001. – 28 p.
21. Ėringis K. ir kt. Gamtovaizdžių įvairovės ir ekoestetinės kokybės kūrimas ir globa saugomose ir krašto etaloninėse teritorijose panaudojant sumedėjusių augalų grupes ir cenozes // *Dendrologia Lithuaniae*, t. 6. – Vilnius, 2002. - p. 19–28.
22. Ilgalaikė dvarų paveldo objektų – istorinių želdynų (parkų) tvarkymo programa, patvirtinta KVAD prie Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos direktoriaus 2005-01-10 įsakymu Nr. Į - 09. Prieiga per internetą: http://www.heritage.lt/programos/istoriniai_zeldynai.htm
23. *Istoriniai parkai ir sodai Lietuvoje. Europos paveldo dienos* - 1999 m. rugsėjo 10-19 d./ sudarė E. Kuncevičienė. – Vilnius: Kultūros paveldo centras, 1999.
24. Isokas G. *Lietuvos gamtos paminklai*. – Vilnius, 1995.
25. Januškevičius L., Budriūnas R. *Lietuvoje auginami medžiai ir krūmai*. – Vilnius, 1987.
26. Januškevičius L. ir kt. *Medžių ir krūmų dekoratyvinės formos*. – Kaunas: Šviesa, 1994. – 352 p.
27. Januškevičius L. *Lietuvos parkai*. – Kaunas: Lututė, 2004, p.9-37; 220-221 ir 438-476.

28. Kriaučiūnienė A. Introdukuotos žolinių augalų rūšys Užutrakio ir Lentvario parkuose. Įvairi medžiaga ir publikacijų kopijos apybraižos autoriaus archyve, 2002-2008
29. Labanauskas K. Parkai žmonijos keliuose // *Mokslas ir gyvenimas*, 1983, Nr.10.
30. Labanauskas K. Lentvario parkas // *Istoriniai parkai ir sodai Lietuvoje*. – Vilnius: Kultūros paveldo centras, 1999, p. 25–26
31. Labanauskas K. Žiauri parkų nykimo dinamika //*Statyba ir architektūra*, 2007, Nr. 9, p. 57–59.
32. Labeckis D. Lentvario dvaro rūmų, bokšto ir parko parterinės dalies istorinės ir ikonografinės medžiagos apžvalga ir restauravimo modelis, 2008 (mašinraštis, CD).
33. Lentvario parko – respublikinės reikšmės gamtos paminklo pasas, Valstybinis gamtos apsaugos komitetas, 1983 (mašinraštis).
34. Lentvario dvaro parko inventorizacijos byla, 1988, Valstybinio žemėtvarkos instituto Kraštotvarkos ir teritorijų planavimo skyriaus archyvas, 1989 (mašinraštis).
35. Lentvario dvaro parko tyrimų ir apmatavimo medžiaga, 2008. – autorių archyvas.
36. Mallet R. *Renaissance d'un parc /Rebirth of a Park*. – Varengeville-sur-Mer: Centre d'Art Floral, 1996. - 182 p.
37. Nemeikaitė S. Lentvario dvare - permainų vėjai //*Statyba ir architektūra*, 2007, Nr. 9, p. 46–51.
38. Petrulis J. *Želdynų projektavimas, įrengimas ir priežiūra*. – Vilnius: Mokslas, 1978. – 254 p.
39. Pilkauskas R. *Pagrindiniai augalai Lietuvos želdynams*. – Vilnius: VDA leidykla, 2008. – 76 p.
40. Research on the André family and the Edouard André Association archives concerning the works of Edouard André in Lithuania relative to Traku Voke and the links between the different parks in the country for the European Institute of Cultural Routes /by André Olivier F., November 2006, 23 p.
41. Skridaila A. Svetimžemių sumedėjusių augalų kelias į Lietuvą: tendencijos ir dėsningumai įvairiais istoriniais laikotarpiais //*Botanica Lithuanica*, 2000, Nr. 6 (4), p. 415–433
42. Skridaila A. Leono Čibiro pasiūlytas VU Botanikos sode Krūmyne augintinų sumedėjusių augalų sąrašas // *Dendrologia Lithuaniae*, t. 6. – Vilnius, 2002. - p. 133–135.
43. Skridaila A. Ar turime bendrą želdynų tvarkymo koncepciją Lietuvoje? //*Želdiniai urbanizuotoje aplinkoje.* Respublikinės mokslinės konferencijos 2005 06 28-29 programa ir pranešimų santraukos. – Vilnius: VUBS, 2005, p. 19–20.
44. Snarskis P. *Vadovas Lietuvos augalams pažinti*. – Vilnius, 1968.
45. Snarskis P., Galinis M. *Vadovas dekoratyviniams medžiams ir krūmams pažinti*. – Vilnius, 1974.
46. Tauras A. *Lietuvos TSR parkai*. Vilnius: Mintis, 1966. 159 p.
47. Tauras A. *Mūsų parkai*. – V.: Mokslas, 1989. 259 p.
48. Vilkonis K. K. *Lietuvos žaliasis rūbas*. Atlasas. – Kaunas: Lututė, 2001. 416 p.
49. Želdynų įstatymas /Valstybės žinios, 2007, Nr. 80-3215.
50. Deveikis S., Deveikienė V. *Lentvario dvaro parko augalija. Parko dendrologinių tyrimų apybraiža*. Vilnius: E. F. André klubas Lietuvoje., 2010. 80 p., iliustr.